

»59. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2025«

Slovenska osamosvojitve:

Boj za neodvisnost in mednarodno priznanje

Raziskovalno področje: Zgodovina

Raziskovalna naloga

Avtorica: Mia Novak

Mentor: Saša Mikić

Šola: II. gimnazija Maribor

Maribor, februar 2025

Vsebina

Povzetek.....	II
Zahvala	III
1 Uvod.....	1
1.1 Hipoteze naloge	10
1.2 Metodologija dela	10
2 POGAJANJA V ZAGREBU	11
3 PROCES PROTI ČETVERICI.....	13
4 PRVE VEČSTRANKARSKE VOLITVE	17
5 PLEBISCIT O SAMOSTOJNOSTI	20
6 RAZGLASITEV NEODVISNOSTI.....	22
7 DESETDNEVNA VOJNA	29
7.1 Teritorialna obramba.....	29
7.2 Brionska deklaracija.....	31
7.3 Haaška konferenca	32
8 MEDNARODNO PRIZNANJE.....	33
8.1 Slovenija postane članica OZN.....	34
8.2 Mednarodno priznanje Republike Slovenije 1992.....	34
9 POSLEDICE OSAMOSVOJITVE.....	36
10 DRUŽBENA ODGOVORNOST	37
11 ZAKLJUČEK IN SKLEPI	38
12 VIRI IN LITERATURA	40
Priloge.....	1

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sem bolje spoznala in raziskala sodobno, nedavno slovensko zgodovino, konkretno, čas pridobivanja naše samostojnosti in osamosvojitve. V raziskovalni nalogi sem raziskala potek osamosvojitve, probleme in ovire ob osamosvajanju ter posledice osamosvojitve. Nalogo sem napisala s pomočjo zbiranja in prebiranja strokovne literature in ostalih obstoječih zapisov, spominov ter zgodb iz časa osamosvojitve ter anketiranjem dijakov prvih in četrth letnikov moje splošne gimnazije ter študentov Filozofske Fakultete v Mariboru. V nalogi sem spoznala da je slovenska osamosvojitve potekala vse prej kot mirno in, da je prinesla ogromno političnih, gospodarskih in drugih sprememb. Glede anketiranja dijakov in študentov pa, da so tako z osnovnimi kot tudi s podrobnejšimi dejstvi osamosvojitve dokaj slabo seznanjeni.

Ključne besede: osamosvojitve, Desetdnevna vojna, plebiscit, neodvisnost, mednarodno priznanje, poznavanje narodne zgodovine.

ZAHVALA

Za pomoč pri izdelavi raziskovalne naloge se iskreno zahvaljujem vsem, ki so kakorkoli prispevali k njeni izdelavi.

Zahvaljujem se tudi vsem sodelujočim v anketnem vprašalniku in še posebej prof. dr. Borisu Vezjaku za pomoč pri izpeljavi ankete.

Ne nazadnje se iskreno zahvaljujem tudi svojemu mentorju za potrpljenje in spodbujanje realizacije mojih idej, saj brez njegovih napotkov in pomoči naloga v takšni obliki sploh ne bi obstajala

Zahvala gre tudi vsem, ki so mi pomagali pri iskanju, zbiranju in citiranju primerne gradiva.

1 UVOD

V učnih načrtih je obravnava obdobja Jugoslavije po II. svetovni vojni predvidena kot eno izmed zaključnih poglavij, tako v osnovni, kot v srednji šoli. Učni načrt, ki je bil sprejet leta 1996 se do danes ni veliko spremenil. Učiteljem je sicer v zadnjih 28 letih bila dana določena avtonomija pri izbiri snovi, ki jo obravnavajo pri pouku, vendar je vrstni red poglavij tako po učnem načrtu, kot v učbenikih za deveti razred osnovne šole, kot za 4. letnik gimnazije ostal enak. Jugoslavija po II. svetovni vojni in slovenska osamosvojitve se obravnavata na koncu šolskega leta. Šolsko leto je živ organizem, kjer se zaradi odpadlih ur, praznikov, bolniških odsotnosti učiteljev, projektnih dni in podobno, število izvedenih ur spreminja. Velikokrat (običajno) se zgodi, da se učna snov ne predela do konca in tako zelo pogosto poglavja o razpadu Jugoslavije in nastajanju neodvisne Republike Slovenije ostanejo nepredelana. Še posebej je to opazno v 4. letnikih gimnazije, kjer se aktivni pouk konča v tretjem tednu maja in sledijo priprave na maturo. Realna realizacija ur je v gimnazijskem programu med 50 in 54 ur na leto in ne 70 ur, kot jih predvideva učni načrt. Razprave o novih spremembah učnega načrta, ki so predvidene za leto 2026 gredo v smer, da se bodo poglavja (predvsem v gimnaziji) premaknila naprej in bodo učitelji v skladu s prenovljenim učnim načrtom najprej predelali snovi, ki so vezane na Jugoslavijo in osamosvajanje Slovenije. Po mnenju profesorjev zgodovine, prof. Saše Mikića in prof. Tonija Klisa, ta rešitev ni najboljša, ker bo težko najprej predelati dogajanja v Jugoslaviji in osamosvajanje Slovenije brez širšega svetovnega zgodovinskega konteksta. Prav to je eden izmed glavnih razlogov, da sem se odločila, da izberem osamosvajanje Slovenije za svojo raziskovalno nalogo. Mladi o tem dogodku beremo v medijih, predvsem spletnih, ki so polni različnih interpretacij samega procesa nastanka Republike Slovenije. Zmedenost nas mlajših je še večja, ker imamo velikokrat občutek, da gre za dve različni interpretaciji dogodka.

Različno razumevanje Jugoslavije je v osemdesetih letih privedlo do nesporazumov med Slovenijo in federacijo, kar je že v šestdesetih letih opisal srbski pisatelj Dobrica Ćosić: ali kot zveza samostojnih držav ali kot unificirana država, ki bi sčasoma postala tudi enonacionalna z večinskim jugoslovanskim narodom. Kljub desetletjem skupnega življenja so se v osemdesetih kulturne in ekonomske razlike (npr. razmerje 7 : 1 med Slovenijo in Kosovom), slabo medsebojno poznavanje ter stereotipi še povečali. (Repe, 2004, str. 15)

Informacijski sistemi so delovali zlasti znotraj republik. Kot posledica gospodarske krize, izginjanja strahu pred nekdanjimi sovražniki (Nemci in Italijani), naraščajočega strahu pred agresivno srbsko politiko ter generacijskih razlik so Slovenci Jugoslavijo dojemali z vse bolj mešanimi občutki. S časom so se slovenski pogledi zaradi naraščajoče jugoslovanske krize poenotili. Občutek zaostajanja je postajal vse močnejši, saj je kupna moč Slovencev (ki je sredi sedemdesetih dosegala 80 % kupne moči Avstrijcev) sredi osemdesetih padla na 45 %. Homogenizacijo Slovencev so spodbudili tudi pristransko poročanje medijev iz drugih republik in zavist zaradi boljšega gospodarskega položaja Slovenije v primerjavi z drugimi federalnimi enotami. V kriznih časih so imeli Slovenci boljše organizirano oskrbo in možnost nakupovanja čez mejo. V prvi polovici osemdesetih let je bil odnos slovenskih oblasti do federacije tih, zagrizen, a večinoma brezploden boj proti naraščajoči centralizaciji, ki je spominjala na štirideseta oz. začetek petdesetih let. Starejša generacija, predvsem partizanska, je Jugoslavijo dojemala predvsem čustveno, zlasti politike, ki so sodelovali pri njenem nastanku. Čeprav so vztrajno branili slovenske interese, si niso znali predstavljati prihodnosti zunaj Jugoslavije, kar so srbski mediji pogosto predstavljali kot separatizem. Generacija, rojena med vojno in takoj po njej, ki je postopoma prevzemala vodilne položaje, ni razmišljala bistveno drugače. Prepričanje se je dokončno spremenilo šele na prehodu iz konca osemdesetih na začetek devetdesetih let. Med mlajšimi generacijami je jugoslovanska zavest v osemdesetih delovala le še pri športu (predvsem nogometu in košarki) in jugoslovanskem rocku. Fantje so Jugoslavijo večinoma dojemali preko (slabe) izkušnje služenja vojaškega roka. Tradicionalne šolske ekskurzije in maturantski izleti po Jugoslaviji so se preusmerili na Zahod. Večina mladih pa ni nikoli obiskala Beograda in ga ni dojemala kot simbolnega centra. Prav tako niso bili zmožni prepoznati jugoslovanske skupščine na fotografiji. (Vrednote Slovencev so bile povsem drugačne; ne glede na generacijo je prevladoval ekonomski "egoizem" (kot so mu očitali drugi), usmerjenost na Zahod, potrošništvo in želja po modernizaciji, ki bi Slovenijo čim prej izenačila z razvitimi evropskimi državami. Nacionalizem, razen pri delu intelektualcev in pozneje politikov, ki jim je bil cilj sam po sebi, je večinoma izviral iz zavesti, da Jugoslavija ovira razvojne težnje Slovenije. (Repe, 2004, str. 15)

Slovenske ambicije – čeprav nepoudarjene v javnosti– so bile jasne: ostati najmočnejši gospodarski dejavnik v Jugoslaviji, izkoristiti prednosti, ki jih nudi, hkrati pa povečevati konkurenčnost na kapitalističnih trgih sosednjih držav in drugod. (Repe, 2004, str. 16)

Slovenija se je svoje vloge in pomena znotraj Jugoslavije zelo dobro zavedala in ju skušala kar najbolj izkoristiti oziroma skozi vsakdanje ekonomske procese kompenzirati tisto, kar ji je federacija jemala po administrativni poti. Sorazmerno s povečevanjem dvoma, ali je Jugoslavija, ki je sicer v mednarodnih krogih bila zelo vplivna, resnično pripravljena na vključitev v evropske integracije, ki so bile za Slovenijo ključnega pomena, pa se je povečeval tudi dvom v smiselnost njenega obstoja v nespremenjeni obliki. Čeprav je bila slovenska uradna politika v svojem bistvu skoraj enako ideološko obremenjena kot jugoslovanska, je kazala bistveno več pragmatizma in predvsem na gospodarskem področju ni imela predsodkov ali pomislekov v zvezi z odpiranjem na Zahod. V notranjih jugoslovanskih odnosih pa ni bila imuna na klasični nacionalizem, katerega vzroki so izhajali iz naraščajoče krize in je bil usmerjen predvsem proti priseljencem z juga (posmehljivo imenovanim »južnim bratom«). K temu je velik delež prispevalo tudi vedno pogostejše medijsko oznanjanje Slovenije za »dežurnega krivca« v Jugoslaviji. Ko osnovne postavke »titoizma« uradno še niso bile postavljene pod vprašaj je potekala postopna krepitev samostojnega položaja in demokratizacije Slovenije. Položaj Zveze komunistov se po Titovi smrti ni bistveno spremenil. Še zmeraj je o vsem odločal njen vrh (predsedstvo CK ZKJ in CK ZKJ), odločitve pa so bile nato le speljane skozi megalomansko delegatsko in samoupravno zgradbo. Vsi glavni politični spori so se do konca osemdesetih let dogajali v vrhu ZKJ. Tudi v strukturi in funkcioniranju jugoslovanske federacije se do druge polovice osemdesetih let pravzaprav ni spremenilo nič ključnega. Politična elita je bila v pomanjkanju Titovega vpliva prisiljena, da del odločitev premesti na institucije sistema (zvezno skupščino, zvezno vlado in predsedstvo SFRJ) ki pa na to niso bile pripravljene in so pravila obnašanja morale še oblikovati. Poleg vsega tega je v zapletenem jugoslovanskem pravnem sistemu veljala precejšnja zmeda – ob javni je leta 1980 v veljavi bila tudi tajna zakonodaja (v Sloveniji do marca 1989). Skupščina SFRJ je bila zasnovana tako, da brez konsenza ni bilo mogoče sprejeti nobene pomembne politične odločitve, taka je ostala vse do razpada Jugoslavije. Podobno je veljalo tudi za zvezno ustavno sodišče in druge institucije, katerih odločitve je bilo zaradi nejasnosti ustave in dvoumne zakonodaje mogoče blokirati. Zvezna vlada se je dolgo omejevala le na ekonomske probleme in se v politične odnose med republikami ni želela vpletati za nič druga, kot za sprejetje proračuna in izvajanje ekonomske politike. Od političnih organov je na koncu kot glavni dejavnik ostalo predsedstvo SFRJ, ki pa se je zaradi srbskih blokad hitro zlomilo. Jugoslovanske ljudske armade ni nadzorovalo nobeno zvezno politično vodstvo. Njena dejanja so bila odvisna predvsem od razmerja sil in stališč generalov, kjer pa sta izstopali projugoslovanska in prosrbska usmeritev. (Repe, 2004, str. 16)

Huda ekonomska kriza, ki je že leta 1980 povzročila stopnjo zadolženosti je vodstvo prisilila k iskanju rešitev. Kraigherjeva komisija, ki jo je vodil Sergej Kraigher, je iskala izhod iz krize (združevala približno 300 politikov in ekonomistov iz vse Jugoslavije) .V osnovi se je držala gospodarskega sistema iz sedemdesetih let, zapisanega v ustavi iz leta 1974, zakona o združenem delu (1976) in resolucijah kongresov ZKJ. Kljub poskusom reševanja z zadolževanjem, ki je skupaj preseгло kar 20 milijard dolarjev, je bilo obvladovanje krize neuspešno. Socializacija dolgov, potrjena leta 1983, je problem še zaostila. Leta 1983 so začeli pripravljati Kritično analizo funkcioniranja političnega sistema, ki je bila dokončana leta 1985. Oblasti so kljub vsestranskim pritiskom vztrajale, da ustave ni treba spreminjati, a so marca 1987 popustile in pripravile amandmaje na zvezno ustavo. V Sloveniji so ti amandmaji spodbudili organiziranje ustavne opozicije, kar je bilo ključno v drugi polovici osemdesetih. Slovenska politika se je do leta 1987 osredotočala predvsem na ustavobraniteljstvo in dilemo med krepitvijo samoupravljanja ali države, ne pa tudi na sistemske napake. Kljub močni zasedbi v zvezni vladi in finančnih institucijah ni našla učinkovitega načina za ublažitev pritiskov federacije. Ohranila se je dilema, ali reševati probleme prek Beograda z maksimalnim angažiranjem ali se osredotočiti na lastne zadeve znotraj omejenega manevrskega prostora. Druga dilema, ki se je sočasno pojavljala, je bilo vprašanje načelnosti: glede na to, da je bila Slovenija v federaciji konstantno preglasovana, zlasti pri gospodarskih vprašanjih, so nekateri politiki zagovarjali stališče, naj pač ne nasprotuje več, ampak naj v praksi ravna po svoje. Slovensko politiko do centra v obdobju od Titove smrti do druge polovice osemdesetih let tako označujemo za defenzivno, usmerjeno predvsem v ohranjanje pridobljenega. (Repe, 2004, str. 16)

Na gospodarskem področju je Slovenija kot razvita republika nasprotovala socializaciji dolgov, vplačevanju v fond vzajemnosti in solidarnosti, povečanju pomoči nerazvitim, povečanju prispevkov v zvezni proračun, centralizaciji pooblastil ter administrativnemu razdeljevanju dobrin. Nenavadni predlogi, kot npr. enotna ureditev proizvodnje kruha za celotno Jugoslavijo, so hitro naleteli na odpor. Na področju delovanja federacije je Slovenija zavračala želje po poenotenju izobraževanja, znanosti in infrastrukturnih sistemov. Vendar vseeno ni uspela preprečiti širjenja birokratskega aparata, ki je za krepitev svojih pooblastil izkoriščal politične blokade. V zunanji politiki si je Slovenija prizadevala za večjo neposrednost stikov, enakopravnost v diplomaciji in jezikovno enakopravnost, a ni oblikovala trdnega nacionalnega programa. (Repe, 2004, str. 17)

Čeprav je v ustavi bila zapisana pravica do samoodločbe, se je odnos do tega vprašanja začel spreminjati šele leta 1987, po izidu 57. številke Nove revije, ki je poudarila nacionalno vprašanje in suverenost slovenskega naroda. Zveza komunistov Slovenije je le redko razmišljala o nacionalnem vprašanju, kritični premisleki pa niso presegli ozkega kroga ljudi. Voditelji starejše generacije so se v sredini osemdesetih let nejevoljno obrnili k reformizmu pod Milanom Kučanom, medtem ko srednja in mlajša generacija politikov nista bili sposobni preboja. Leta 1983 je France Klopčič predlagal Slovenski nacionalni program, ki je predpostavljala vrnitev nekaterih pravic federaciji in konfederalno ureditev Jugoslavije, a ga je vodstvo Zveze komunistov Slovenije zavrglo. Pobudo za oblikovanje nacionalnega programa je nato prevzela opozicija in ga izrazila leta 1987 v 57. številki Nove revije. Eseji v Novi reviji so pozivali k vzpostavitvi slovenskega naroda kot nacije z lastno državo in demokratičnim pravnim redom. Čeprav so oblastni krogi sprva prispevke obsodili, so revijo zaščitili pred pregonom. Ideje Nove revije so postopoma postale del uradne politike. S sporom z Jugoslovansko ljudsko armado, ki se je zaostрил po sojenju četverici v Ljubljani leta 1988, je postalo jasno, da se slovenska oblast ne bo več umaknila iz osamosvojitvenih prizadevanj. Ustava je postala osrednje polje spora med oblastjo in opozicijo. Proti zveznim ustavnim amandmajem je nastopilo tudi Društvo slovenskih pisateljev, opozicija pa je poudarjala potrebo po večji samostojnosti republik, sprostitvi zasebnega podjetništva, ukinitvi monopolne vloge Zveze komunistov in uvedbi političnega pluralizma. (Repe, 2004, str. 17)

Slovensko vodstvo je doseglo kar nekaj popravkov amandmajev, ki jih je zvezni zbor skupščine SFRJ sprejel oktobra 1988, tudi zagovorniki amandmajev so vsaj posredno priznavali, da so bile kritike na račun centralizacije upravičene. Sočasno z razpravami o amandmajih na zvezno ustavo se je začelo postavljati tudi vprašanje spremembe slovenske ustave. (Repe, 2004, str. 18)

Oblast je ob spoznanju, da jo opozicija na ustavnem področju prehiteva, začela pripravljati amandmaje k slovenski ustavi. Razlike med opozicijo in oblastjo so bile glede političnega sistema in odnosa do Jugoslavije vidne v dveh dokumentih: Majniški deklaraciji in Temeljni listini. Zahteve Majniške deklaracije so bile:

1. Življenje v politično neodvisni, samostojni državi slovenskega naroda.
2. Samostojno odločanje o povezavah z južnoslovanskimi in drugimi narodi v prenovljeni Evropi. (Repe, 2004, str. 18)

3. Utemeljitev slovenske države na spoštovanju človekovih pravic in svoboščin, demokraciji s političnim pluralizmom ter družbeni ureditvi, ki zagotavlja duhovno in gmotno blaginjo v skladu z naravnimi danostmi in človeškimi zmožnostmi državljanov Slovenije.

Temeljna listina je bila manj temeljita od Majniške deklaracije, saj je rešitve iskala v okviru jugoslovanske federacije in zagovarjala redefinirano samoupravljanje. Tekmovanje med zagovorniki obeh listin se je izrazilo skozi podpisovanje; mnogi pa so podpisali obe. Oblastna stran je bila močnejša, saj je SZDL je z organizirano akcijo zbrala 420.000 podpisov za Temeljno listino, medtem ko je Majniško deklaracijo podpisalo nekaj 100.000 ljudi. Opozicija je Temeljni listini očitala, da vnaprej pristaja na federalni okvir in tako ovira proces osamosvajanja. Vendar je Temeljna listina kljub kritikam upravičila svojo funkcijo, saj je vzpostavila mnogo večjo preglednost političnih opcij, ki je prej ni bilo. V pomembnih točkah, ki so zadevale položaj Slovenije, so se pogledi opozicije in oblasti začeli zblíževati. Predlogi amandmajev na slovensko ustavo so bili dani v javno diskusijo spomladi 1989, po tem ko so v Srbiji 28. marca 1989 s spremembo svoje ustave odvzeli pokrajinsko pristojnost Kosovu in Vojvodini, s čimer je bil ustavni red Jugoslavije formalno končan. Na delo skupščinske ustavne komisije je neposredno in posredno vplival Zbor za ustavo, ki je komisiji redno pošiljal svoja stališča in spodbujal večji pritisk javnosti. Slovenski ustavni amandmaji so v organih zveznega vodstva in ZKJ naleteli na izredno ostro nasprotovanje, njihov sprejem so skušali na vsak način preprečiti, pojavile pa so se tudi grožnje z uvedbo izrednega stanja. Največ kritik so povzročili amandmaji o pravici do samoopredelitve, odcepitve in združitve ter amandmaji o ekonomski suverenosti ter omejitvi pristojnosti federacije na ozemlju Slovenije. Slovenski argumenti in sklicevanje na dejstvo, da je Srbija že februarja spremenila jugoslovanski ustavni red ter zahtevala, naj se druge republike ne vmešavajo v njene »notranje« zadeve, niso bili uspešni. Vsi federalni organi so nasprotovali amandmajem, v Slovenijo pa so bili napovedani prihodi protestnih vlakov iz drugih delov Jugoslavije. Kljub temu so slovenske družbenopolitične organizacije in vidnejši politiki podprli amandmaje. Septembra 1989 jih je slovenska skupščina sprejela, na razglasitev pa je iz ZDA prišel predsednik predsedstva SFRJ Janez Drnovšek. Miloševićev tabor je skušal sprožiti protibirokratsko revolucijo proti slovenskemu vodstvu, podobno kot v Vojvodini in Črni gori. Miroslav Šolević je napovedal protestni sestanek 25. marca 1989 v Ljubljani. Poskus ponovitve mitinga 1. decembra 1989 so slovenske oblasti preprečile, tudi za ceno morebitnega spopada. (Repe, 2004, str. 18)

Vlada Anteja Markovića, imenovana marca 1989, je skušala Jugoslavijo rešiti z »modernim socializmom« in gospodarskimi reformami, vendar se je soočila z odporom politične nomenklature, ki je nasprotovala reformam. V Sloveniji so prav tako imeli pomisleke glede Markovićevega programa, zlasti zaradi koncentracije pooblastil v Zveznem izvršnem svetu in Narodni banki Jugoslavije, a je slovenska skupščina program vseeno sprejela. Leta 1990 so uvedli gospodarske ukrepe, vključno z denominacijo dinarja, zamrznitvijo tečajev in plač ter protiinflacijskim programom. Demosova vlada je Markovičev program sprva kljub pomislekom podpirala. (Repe, 2004, str. 18)

Gospodarske razmere so se hitro slabšale, jeseni 1990 je devizni trg popolnoma prenehal delovati, saj je vlada najprej le omejila nakup deviz, nato pa ga ukinila. Oktobra 1990 je slovenska vlada prenehala izkazovati podporo Markovičevemu programu in začela sprejemati ukrepe za zaščito slovenskega gospodarstva. Po prevzemu oblasti s strani Demosa se je oblikovalo stališče, da federacija ni enakopraven partner za pogajanja. Le narodi, ki so ustvarili Jugoslavijo, so po načelu izvirne suverenosti lahko sami med seboj določili prihodnjo ureditev. To izhodišče je bilo pravilno, vendar slaba stran je bila, da je Slovenija kljub temu morala upoštevati federalne organe. Razmere so se zaostrole, ko 15. maja 1991 Stipe Mesić ni bil izvoljen za predsednika predsedstva SFRJ. Kolikor toliko enakopravni pogovori s federalnimi organi, predvsem Markovičem, so se začeli šele nekaj tednov pred osamosvojitvijo, dejanska pogajanja pa so potekala šele po podpisu Brionske deklaracije. Marković je pred tem poskušal prepričati slovensko vodstvo, naj odstopi od osamosvojitvenih načrtov, vendar sam ni bil pripravljen opustiti pooblastil federacije. (Repe, 2004, str. 19)

V začetku leta 1991, ko je Jugoslavija zaradi srbskega vdora v monetarni sistem ekonomsko že razpadla, je Slovenija opravila pogovore s predstavniki vseh republik in jih seznanila s plebiscitno odločitvijo. Predlagala je zvezo suverenih in neodvisnih držav (konfederacijo) ali ekonomsko skupnost. Hrvaška je to zamisel podprla in skupaj s Slovenijo pripravila predlog konfederalne pogodbe. Srbi in Črnogorci so zagovarjali »moderno federacijo«, Makedonci so dopuščali vse možnosti, Bosanci pa so vztrajali pri modificirani zvezni državi. Po neuspešnih pogajanjih je slovenska skupščina 20. februarja 1991 sprejela resolucijo o sporazumni razdružitvi, vendar se druge republike, razen Hrvaške, do nje niso opredelile. Marca in aprila so potekala srečanja predsednikov republik, na katerih so prvič resno razpravljali o dveh možnostih: zvezi suverenih držav (podprli sta jo Slovenija in Hrvaška) ali enotni demokratični državi. Na Brdu sta Makedonija in Bosna predstavili predlog, ki je dopuščal nekaj vmesnega med federacijo in konfederacijo. (Repe, 2004, str. 19)

Če bi bil tak predlog podan dva meseca prej, bi bil morda sprejemljiv za Slovenijo, toda konec maja 1991, v razmerah popolne politične in ekonomske blokade, grožnje državnega udara, mednacionalnih konfliktov in oboroženih spopadov, ni imel več perspektive, Slovenija se je dokončno odločila za samostojnost, kljub nasprotovanju Evropske skupnosti in ZDA, ki sta podpirali ohranitev Jugoslavije. 25. junija 1991 je slovenska skupščina sprejela temeljno ustavno listino, ustavni zakon za njeno izvedbo in deklaracijo o neodvisnosti. Sočasno so slovenske oblasti prevzele nadzor nad carinarnicami in mejnimi prehodi, kjer je bilo nameščenih 300 policistov in pripadnikov Teritorialne obrambe. Naslednji dan, 26. junija, je bila pred parlamentom slovesna razglasitev neodvisnosti, predsednik predsedstva Milan Kučan je ob preletavanju letal JLA izjavil: »Danes imamo pravico, da na vrh neizpisane strani zapišemo: samostojna, demokratična slovenska republika.« Ponoči s 25. na 26. junij je zvezna vlada sklenila, da mora ponovno prevzeti nadzor nad mejnimi prehodi v Sloveniji, nalogo je zaupala Zveznemu sekretariatu za notranje zadeve in Zveznemu sekretariatu za narodno obrambo. Jugoslovanska armada je zasedla večino mejnih prehodov, vendar so slovenske enote (Teritorialna obramba in policija) začele vzpostavljati ravnotežje. JLA, ki je bila še vedno nacionalno mešana, ni informirala vojakov o dejanskih razlogih za boj, trdila je, da je Jugoslavija bila napadena. Slovenski vojaki, oficirji, Albanci, Hrvati in Makedonci so množično zapuščali armado. Jugoslovanski vojaški vrh je napačno ocenil razmere in ni pričakoval tako močnega odpora, slovensko vojaško in policijsko vodstvo pa je imelo natančne informacije o dogajanju v armadi. (Repe, 2004, str. 19)

Spopadi v Sloveniji med osamosvajanjem niso bili tako hudi, kot bi lahko bili, kar je pripomoglo k hitremu umiku jugoslovanske armade. Slovenija je učinkovito obveščala mednarodno javnost preko diplomatskih kanalov, medijev in osebnih zvez. »Tihi mandat«, ki ga je zvezni premier Ante Marković dobil za vzpostavitev reda, se je začel iztekati, saj je zahodna javnost vse bolj nasprotovala politiki svojih vlad glede Jugoslavije. Da bi preprečila nadaljevanje spopadov, je Evropska skupnost poslala opazovalce, 28. junija 1991 pa je v Slovenijo prispela pogajalska trojka (Gianni de Michelis, Jacques Poos, Hans Van den Broek). Sestala se je s hrvaškim predsednikom Franjem Tuđmanom, slovenskim predsednikom Milanom Kučanom in premierjem Antejem Markovićem. Dosežen je bil dogovor o ustavitvi sovražnosti, obnovitvi dela predsedstva SFRJ in zamrznitvi uresničevanja slovenske ustavne listine o samostojnosti za tri mesece. Kljub temu so se spopadi nadaljevali do 4. julija, ko so se vojaki JLA le začeli vračati v vojašnice. (Repe, 2004, str. 20)

7.julija so se na Brionih začela pogajanja med federacijo, Hrvaško, Slovenijo in Srbijo pod vodstvom evropske trojke. Sprejeta je bila Brionska deklaracija, ki je določila:

- Nadzor mejnih prehodov v Sloveniji bo imela slovenska policija, a po zveznih predpisih.
- Carine bodo ostale prihodek federacije.
- Nadzor zračnega prometa bo izvajala federacija.
- Stanje na meji se bo vrnilo na predosamosvojitveno stanje.
- Jugoslovanska armada se mora brezpogojno vrniti v vojašnice, blokade pred njenimi objekti pa bodo odstranjene.
- Enote Teritorialne obrambe bodo demobilizirane, ujetniki izpuščeni.

Slovenija in Hrvaška sta se zavezali, da za tri mesece ustavita osamosvajanje. Za nadzor nad premirjem so bili zadolženi opazovalci Evropske skupnosti. V slovenski javnosti je bilo o Brionski deklaraciji veliko razprav, nekateri poslanci so jo razumeli kot diktat, vendar jo je slovenska skupščina 10. julija 1991 s potrebno dvotretjinsko večino dokončno potrdila. 18. julija je zvezno predsedstvo presenetljivo sprejelo sklep, da se bo JLA v treh mesecih umaknila iz Slovenije, kar se je tudi zgodilo do 25. oktobra. Odločitev je bila posledica srbske strategije, ki se je usmerila k ustvarjanju velike Srbije namesto ohranitve Jugoslavije. JLA je orožje in opremo preselila na Hrvaško in v Bosno, kjer so jeseni 1991 že potekali spopadi, kasneje pa se je v Bosni začela najbolj krvava vojna na ozemlju nekdanje Jugoslavije. Po izteku moratorija je Slovenija uvedla nadzor nad svojimi mejami, sprejela tolar kot svojo valuto, s 23. decembrom 1991 pa tudi novo ustavo. (Repe, 2004, str. 20)

Ta je temeljila na načelih predstavniške demokracije, delitve oblasti, enakosti pred zakonom in političnih ter socialno-ekonomskih svoboščinah. Ustava je zagotavljala pravice tudi italijanski in madžarski narodni manjšini. Septembra 1991 se je v Haagu začela mednarodna konferenca o Jugoslaviji, medtem ko so na Hrvaškem že potekali srditi spopadi. Badinterjeva arbitražna komisija je presodila, da je Jugoslavija dokončno razpadla, in določila, da so nekdanje administrativne meje med republikami postale državne meje, republike pa se morajo same sporazumeti o nasledstvu Jugoslavije. Konferenca je kasneje propadla, saj je Milošević zavrnil vse predloge za ohranitev Jugoslavije, tudi tiste o ohlapnejši povezavi. Slovenija si je prizadevala za mednarodno priznanje, pri čemer jo je podpirala predvsem Nemčija. 1991 je Evropska skupnost sklenila, da bo republike, ki so zaprosile za priznanje, priznala 15. januarja 1992. (Repe, 2004, str. 20)

Nemčija je Slovenijo priznala že decembra z veljavnostjo od 15. januarja, Islandija 19. decembra, Vatikan 13. januarja, 15. januarja pa večina držav Evropske skupnosti. 22. maja 1992 pa je bila Slovenija sprejeta v Organizacijo združenih narodov kot 176. članica. (Repe, 2004, str. 20)

1.1 Hipoteze naloge

- Slovenska osamosvojitve je potekala vseprej kot mirno
- Slovenska osamosvojitve je prinesla ogromno političnih, gospodarskih in drugih sprememb
- Dijaki in študentje so slabo seznanjeni z osnovnim potekom osamosvojitve in ne poznajo odgovorov na splošna vprašanja
- Z odgovarjanjem na bolj podrobna vprašanja bodo dijaki imeli večje probleme kot študentje

1.2 Metodologija dela

Zbiranje strokovne literature, pregled strokovne literature, analiza obstoječe literature, anketiranje, analiziranje odgovorov ankete.

2 POGAJANJA V ZAGREBU

Med spopadi so na taktični, operativni in strateški ravni vseskozi potekala pogajanja, na katerih sta nasprotujoči si strani poskušali pridobiti prednost v nadaljnjih bojnih spopadih. Zadnja pogajanja, ki so se končala s premirjem in dogovorom med predstavniki slovenskih in jugoslovanskih oblasti so bila 2. julija. Zvezna vlada je 3. julija imenovala komisijo za pogajanja, ki sta jo vodila generala Andrija Rašeta in Petar Gračanin. Slovensko komisijo pa so sestavljali Miran Bogataj, Boris Žnidarič in Dušan Plut. Komisiji sta se sestali na zagrebškem letališču Pleso. Pogajalci JLA so se želeli čim bolj približati stanju pred razglasitvijo slovenske samostojnosti, slovenska stran pa je želela ohraniti čim več doseženega z osamosvojitvijo. Dogovorili so se za prekinitev sovražnosti, ki naj bi začela veljati 4. julija 1991 ob 6. uri; enote obeh strani bi ločili tako, da bi bil spopad z lahkim strelnim orožjem onemogočen; deblokada bi omogočila vrnitev enot v matične vojašnice, za te in druge objekte, ki bi jih določila medvladna komisija, bi zagotovili infrastrukturo. Do različnih mnenj je prišlo predvsem pri govoru o ujetnikih, zlasti prestopnikih iz JLA v TO, in vrnitve zaplenjenih materialno-tehničnih sredstev. Jugoslovanska vlada je zahtevala vrnitev meja na stanje pred 25. junijem 1991, vendar slovenski predstavniki niso imeli pooblastil za pogajanja o tem. Bojev v Sloveniji 4. julija več ni bilo. Po dogovoru meddržavne komisije v Zagrebu se je začelo umikanje oklepnih sil in blokiranih enot JLA v njihove vojašnice. Vse enote JLA so bile do 5. julija ob 17. uri v vojašnicah, kasneje so jim postopno priključili infrastrukturo. Predsedstvo SFRJ pod vodstvom Stipeta Mesića je 4. julija Sloveniji poslalo akt v osmih točkah, ki je zahteval, da se takoj oziroma najkasneje do 7. julija do 12. ure vzpostavi originalno stanje na meji s SFRJ; da se takoj začne deblokada enot in ustanov JLA in da se ta konča do 5. julija do 12. ure; do istega roka je treba vrniti vsa sredstva in objekte JLA, Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo in zveznih teles; oborožene enote TO in vse druge oborožene enote Republike Slovenije se morajo takoj oziroma najkasneje do 4. julija do polnoči umakniti v objekte mirnodobne razporeditve; zagotoviti se mora neoviran cestni in letalski promet; do 4. julija do polnoči pa morajo biti izpuščeni tudi vsi drugi ujetniki; prekinitev ognja se dosledno spoštuje; uresničevanje zahtevanih sklepov pa bosta nadzorovala člana predsedstva dr. Vasil Tupurkovski in Bogić Bogičević. Zaradi ultimata Predsedstva SFRJ sta v poznih večernih urah oba prej omenjena prišla na pogajanja v Ljubljano. (E-enciklopedija slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti, 2025)

Proti večeru je JLA izgubila potrpljenje in začela groziti s ponovnim vojaškim posegom. 5. julija dopoldne se je ponovno sešlo slovensko vodstvo, da bi oblikovalo opredelitev do zahtev Predsedstva SFRJ. Zaradi groženj JLA in pritiskov tujine je sprejelo sklep, da je postavljanje ultimativ brez pogajanj nepotrebno in predlagalo sporazumno reševanje sporov med državama; poudarilo je, da je zahteva po vzpostavitvi stanja na mejah, kakršno je bilo pred 25. junijem, za Slovenijo nesprejemljiva; ugotovilo je, da so nekatere od zahtev že začeli uresničevati, npr. deblokado enot in ustanov JLA, prav tako tudi vrnitev infrastrukture za njene potrebe. Poudarilo je, da se enote TO ne morejo vrniti v vojašnice, ker jih nimajo. Zaradi velike vojne škode se je odločilo, da bo Slovenija vztrajala pri vzajemnosti glede zahteve po vrnitvi zaseženih materialno-tehničnih sredstev JLA, in sklenilo, da teh ni mogoče vrniti pred podpisom dogovora o povrnitvi vojne škode; zajetim vojakom JLA je omogočilo izbiro, da se lahko takoj vrnejo v JLA ali pa jih pridejo iskat svojci, in poudarilo, da prekinitev ognja na obeh straneh velja. (E-enciklopedija slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti, 2025)

3 PROCES PROTI ČETVERICI

Vojaški dokument, v katerem je Svetozar Višnjić, poveljnik ljubljanskega armadnega območja, zaradi napetih političnih razmer pozival k povečanju stopnje pripravljenosti vojaških enot v Sloveniji, so našli slovenski agenti Službe državne varnosti, ko so želeli ugotoviti, kako je vsebina magnetograma Kučanove razprave na 72. Seji centralnega komiteja ZKJ prišla v javnost. Magnetogram je v roke namreč dobilo uredništvo Mladine, ki ga je prvotno želelo pokazati v članku imenovanem Noč dolgih nožev, vendar je članek, zaradi pritiskov Službe državne varnosti in zahteve republiškega tožilca, morala umakniti. Ker članka ni bilo mogoče objaviti, je teden dni pozneje bil objavljen obsežen komentar, iz katerega je bilo mogoče razbrati vse ključne točke iz umaknjene članka. Že konec aprila so pripadniki Službe državne varnosti kopijo Kučanove razprave našli v računalniškem podjetju Mikroada, v katerem je bil zaposlen Janez Janša. Našli so tudi kopijo vojaškega dokumenta. Služba državne varnosti je o najdbi najprej obvestila vojaške organe, ki so dokument identificirali, po ponovni skrivni preiskavi v Mikroadi konec maja pa je z odkritjem seznanila tudi svet za varstvo ustavne ureditve, predsednika Izvršnega sveta in republiško predsedstvo. 31. maja 1988, po dogovoru z vojaško varnostno službo, so pripadniki Službe državne varnosti in ljubljanski kriminalisti aretirali Janeza Janšo in ga izročili preiskovalnim organom JLA. Le nekaj več kot uro kasneje so vojaški organi aretirali tudi Ivana Borštnejra, podoficirja, ki naj bi kopijo tajnega vojaškega povelja posredoval novinarjem Mladine. Aretacija Janše je sprožila val množičnih protestov in veliko vznemirjenje javnosti, saj je izgledalo, kot da je vojaški vrh začel zapirati kritike JLA in nasilno posegati v slovensko politično shemo. (Vodopivec, 2005, str. 1188)

Protestirali so Janševi prijatelji, sodelavci, funkcionarji mladinske in študentske organizacije, uredniki Mladine in kulturnih revij, pripadniki alternativnih gibanj, odborniki komunističnih komitejev in pisatelji iz Društva slovenskih pisateljev in slovenskih penov. Ko je 3. junija 1988 bil v prostorih uredništva Mladine ustanovljen odbor za varstvo pravic Janeza Janše (tri dni pozneje imenovan Odbor za varstvo človekovih pravic), so njegovo ustanovno listino že podpisali člani in pripadniki 52 uredništev, založb, gibanj, društev in organizacij. Odbor je želel navezati stik z Janšo, vendar mu to ni uspelo, saj mu je vojska odrekla civilnega zagovornika in ga z izgovorom, da preiskava »še teče«, povsem osamila. Vojaški organi so sporočili le to, da sta oba zaprta (Janša in Borštner) osumljena izdaje vojaške skrivnosti in v preiskovalnem postopku, ki ga vodijo vojaški preiskovalci. (Vodopivec, 2005, str. 1189)

Nič bolj uspešna niso bila prizadevanja Igorja Bavčarja, Janševega prijatelja, in drugih članov Odbora, da bi od vodilnih slovenskih politikov izvedeli, za kakšno skrivnost gre in kaj je prikrit namen aretacij. Slovenski politični vrh se je znašel v neprijetnem položaju. Ne glede na to, da sta predsednik republiškega predsedstva Janez Stanovnik in predsednik predsedstva centralnega komiteja ZKS Milan Kučan predstavnike Odbora mirila ter jim zagotavljala, da se tudi sama zavzemata za čim hitrejši in čim bolj poglobljen preiskovalni postopek, so v Beogradu in vojaškem vrhu močno kritizirali slovenske voditelje in jim očitali ne obvladanje razmer, hkrati pa so jih obtoževali, da so s prehitro liberalizacijo omogočili protirevolucijo. Vojska, ki so jo politično podpirali zvezni organi, ni popuščala. V imenu vojaških preiskovalnih organov je slovenska Služba državne varnosti 4. junija aretirala še Davida Tasića, novinarja Mladine, ki naj bi od Borštnerja prejel tajni dokument, odgovorni urednik Franc Zavrl pa se je dober teden pozneje, z namenom da bi se izognil aretaciji, umaknil v psihiatrično bolnišnico. To je že po prvih aretacijah ozračje zaostri in negotovost še povečalo. Janša je bil takrat namreč kandidat za predsednika slovenske ZSMS na skorajšnjih volitvah. Vojaški organi pa so na zahteve, naj bi se obtoženi branil s prostosti in naj bi jasno povedali za kakšne obtožbe gre, niso odgovarjali. Hkrati so se povečevali pritiski Beograda, od koder so v Ljubljano prihajale razne komisije, da bi ugotovile, ali se v Sloveniji zares širi t.i. protirevolucija. Ko je Odbor 21. junija 1988 na Kongresnem trgu v Ljubljani organiziral zborovanje v podporo zaprtim, so srbski mediji poročali, da je Slovenijo zajel val fašizma in napadov na pripadnike JLA. Pod vplivom takšnih poročanj, se je krog že dotlej ne posebej številnih simpatizerjev slovenske liberalne politike v drugih jugoslovanskih republikah eksponentno krčil, v slovenski javnosti pa se je krepilo prepričanje, da se med Beogradom in Ljubljano odpira nepremostljiv propad. Slovenskemu političnemu vodstvu, ki je neodločno vztrajalo pri zakonitosti postopkov ter skušalo ustvariti vtis, da se strinja z Odborom in protesti in se je hkrati izogibalo odločnejši opredelitvi stališča, se je zgodilo najmanj zaželeno. Do tedaj neenotna izobraženska opozicija se je okoli Odbora, ki je stal na čelu civilno-družbenega gibanja, kakršnega v Sloveniji po drugi svetovni vojni še ni bilo, poenotila. (Vodopivec, 2005, str. 1189)

Do konca junija je Odbor podprlo že več kot 60.000 individualnih podpisnikov in 400 organizacij, z njim pa so se soglašali tudi oporečniki in manjše oporečniške skupine na Hrvaškem in v Srbiji. (Vodopivec, 2005, str. 1190)

Vojaški tožilec je 30. junija končno obvestil javnost, da so zaprti z Zavrlom obtoženi odtujitve, fotokopiranja in posredovanja tajnega vojaškega dokumenta. Vojaško sodišče je Janši, Borštnerju in Tasiću podaljšalo pripor. Ko je odločitev sodnega senata, da bo proces zaprt celo za pravne strokovnjake in da bo potekal v srbohrvaščini, postala znana, so se ponovno začeli množični javni protesti. 18. Julija, prvi dan procesa proti četverici, se je pred sodiščem zbralo nekaj deset ljudi, devet dni kasneje, ko se je proces končal, pa jih je bilo na Roški cesti, kjer je stalo sodno poslopje, zbranih že več kot 10.000. Tudi borci NOV so se pridružili protestnikom, v cerkvah pa so za zaprtim brali maše. Predstavniki Odbora, ki jim ni uspelo dobiti dovoljenja, da bi govorili pred poslanci, so poudarjali da »postopek pred vojaškim sodiščem in njegove politične implikacije« rušijo ustavno ureditev SR Slovenije. To je bilo tudi mnenje nekaterih piscev v Mladini, saj so dokazovali, da Slovenija, v kateri slovenski politični organi vojaškega sodišča ne morejo prepričati niti o tem, naj sodni postopek poteka v slovenščini, ni več suverena država ali pa je postopek nezakonit. Sopomenka Hribar je v Novi reviji ob opozarjanju na to, da vojaški udar tudi prevlada vojaške logike nad politično in ne samo korakanje vojske po ulicah, odkrito menila, da se je v Sloveniji zgodil vojaški udar. V vodstvu SZDLS in ZKS so takšne ocene ostro zavračali, hkrati pa so želeli v Beogradu pojasniti svojo politiko. Tako je 26. junija 1988, na seji centralnega komiteja, Kučan govoril v slovenščini in svoj nastop v materinščini utemeljil s srbohrvaškim sojenjem četverice v Ljubljani. Toda v zveznem partijskem vrhu niso imeli nikakršnega razumevanja za slovenski pogled na situacijo. Po poročanju slovenskih predstavnikov v zveznem partijskem vodstvu je v predsedstvu centralnega komiteja ZKJ prevladovalo prepričanje, da vpliv ZKS v Sloveniji slabi predvsem zaradi prevelikega nanašanja slovenskega komunističnega vodstva na malomeščanstvo, namesto na delavski razred. Četudi se je del zveznega partijskega predsedstva še naprej zavzemal za »mirno« razpravo s slovenskimi voditelji, je drugi »strožji« del zastopal stališče, da je treba odločno obračunati s slovenskimi politikami in t.i. nacionalistično razpoloženimi malomeščani. 27. junija 1988 je vojaško središče v Ljubljani obsodilo Ivana Borštnerja na štiri leta zavora, Tasića na pet mesecev, Janšo in Zavrla pa na poldrugo leto. Vse obtožene, ki so se pritožili, pa je središče za čas do pravnomočnosti sodbe spustilo na prostost. Odbor, ki je do takrat vso energijo usmerjal v dokazovanje ilegalnosti procesa, je po končanem sojenju pozornost preusmeril k tajnemu dokumentu ter od republiških in zveznih oblasti zahteval, naj jasno povedo, kaj je z njegovo legalnostjo in ustavnostjo. (Vodopivec, 2005, str. 1190)

Hkrati je ob raziskovanju zakulisja procesa Odbor odkril, da sta Služba državne varnosti in varnostna služba JLA vse od XII. kongresa ZSMS leta 1982 sistematično nadzirala vslovensko mladinsko organizacijo, mladinska in študentska glasila, alternativne skupine in tudi posamezne mladinske aktiviste. (Vodopivec, 2005, str. 1190)

Kljub temu pa so se v slovenskem političnem vrhu še zmeraj obotavljali. V Srbiji je množično mitingaško gibanje jeseni 1988 doseglo prvi višek, saj so Milošičevi jurišniki oktobra zrušili vojvodinsko vodstvo, januarja 1989 so zasedli še Črno goro in zamenjali tudi tamkajšnje politike. Slovenski voditelji so v takšnih razmerah v Beograd sicer pošiljali pobude za pomilostitev oz. oprostitev četverice, hkrati pa so oporekali stališču komisije republiške skupščine, češ da je sporni vojaški dokument neustaven in nezakonit. Predsednik Izvršnega sveta Dušan Šinigoj je skupščinski komisiji ugovarjal, da vojska v dejanju samozaščitne narave lahko poseže tudi na civilno območje. Republiško predsedstvo je previdneje sporočilo, da ni pristojno za »ocenjevanje ustavnosti in legalnosti« vojaških dokumentov, saj je vrhovni poveljnik oboroženih sil predsedstvo SFRJ. Oktobra 1988 je vrhovno vojaško sodišče v Beogradu potrdilo sodbo vojaškega sodišča v Ljubljani. Med drugim je tudi Davidu Tasiću zvišalo zaporno kazen na deset mesecev. Četverica se je s pomočjo Odbora še do pomladi 1989 upirala izpolnjenju kazni, maja 1989 pa je slovenska policija pod pritiskom Beograda aretirala Janeza Janšo. Za njim so se na prestajanje kazni postopoma javljali drugi obsojeni. Slovenske oblasti so trem civilnim obsojencem zaporno kazen olajšale tako, da so jih napotile v zapor odprtega tipa in so jih predčasno pomilostile. Odbor, ki se je na prelomnici med 1988/89, v obdobju oblikovanja političnih strank, uspešno izognil razkroju, hkrati pa tudi modificiranju v stranko, kot so predlagali nekateri njegovi člani, je v drugi polovici leta 1989 sodeloval še na pogajanjih o volilni zakonodaji, nato pa je leta 1990 prenehal delovati. Vojaško sojenje četverici in več kot leto dni trajajoče zavzemanje Odbora za njihovo izpustitev ter razkritje ozadja procesa sta dolgoročno nedvomno vplivala tudi na javno mnenje. Čeprav sploh ni sporno, da so k hitremu upadanju privrženosti Slovencev Jugoslaviji in k hitremu zmanjševanju ugleda Zveze komunistov odločilno prispevali predvsem drugi dogodki, je tudi spor slovenske alternative z JLA, ki je dosegel vrhunec ravno v procesu proti četverici, jasno opozoril na velike razlike v dinamiki demokratizacije v vzhodnem in zahodnem delu jugoslovanske federacije ter občutno pospešil razhajanje Slovenije z njo. (Vodopivec, 2005, str. 1191)

4 PRVE VEČSTRANKARSKE VOLITVE

Poleg političnih strank, združenih v Demos, in tistih, ki so nastajale iz nekdanjih družbenopolitičnih organizacij, je bilo registriranih še mnogo drugih strank. Do sprejetja zakona o združevanju je po podatkih vpisa v register v Sloveniji bilo 12 političnih združenj, t.i. političnih zvez oz. strank in drugih oblik političnega združevanja ter delovanja, do volitev v začetku aprila 1990 pa jih je bilo registriranih kar 31. Razen strank, združenih v Demos, in strank, nastalih iz družbenopolitičnih organizacij, so na volitvah aprila 1990 nastopile še stranke, ki so imele narodnostni značaj, kot npr. Skupnost Italijanov (Communa Italiana), Demokratična zveza Kosova, Stranka za ohranitev enakopravnosti občanov...stanovski značaj, npr. Slovenska obrtno-podjetniška stranka, Stranka društev upokojencev Maribor, in nestranske čiste s sindikalističnim ali ekološkim programom ter Lista novih družbenih gibanj, ki je zastopala posameznike z različnimi verskimi, kulturnimi, nacionalnimi, svetovnonazorskimi in seksualnimi usmeritvami. (Čepič, 2005, str. 1287)

V svojih imenih so stranke opredeljevale bodisi opredelitev bodisi svoj politično idejni prostor, nekatere pa so imele stanovski predznak. Stranke so svoje zametke iskale v slovenski politični preteklosti, pa tudi v posnemanju programskih usmeritev strank iz t.i. zahodne demokracije. Za stranke, ki so na volitvah dobile dovolj glasov za vstop v parlament, je bilo značilno, da so v svojih programih in predvolilnih obljubah predstavljale podobne poglede na t.i. velike politične teme. Za večino strank, ki so nastopile na volitvah, je bilo značilno izrekanje za slovensko suverenost, za demokracijo in človekove pravice, za spremembe v gospodarstvu in uvedbo podjetništva ter za različnost lastnine in za varovanje okolja. Edine razlike med njimi so bile kako in v kolikšnem času to doseči. S svojimi programi so stranke naslavliale vse volivce, izjema je bila le Slovenska obrtniško-podjetniška stranka, je je svoj program naslovlila izključno na obrtnike, podjetnike in državljane svobodnih poklicev. Kandidature za volitve v republiško skupščino je vložilo 15 strank in tri liste, to število strank je bilo večje kot jih je na volitvah v Sloveniji sodelovalo v kar dvajsetih letih 20. stoletja. Vsega skupaj je bilo 1921 kandidatov za poslance, takrat uradno delegate za Skupščino Republike Slovenije, od teh je bilo dve tretjini strankarskih. Za občinske skupščine pa je bilo skupaj kar 13.730 kandidatov, približno 56 % na strankarskih listah. (Čepič, 2005, str. 1288)

Sedem strank, skupno 12 kandidatov je vložilo kandidaturo za člane predsedstva. Nekdanje družbenopolitične organizacije so imele za volitve v predsedstvo po več kandidatov. Npr. ZSMS-Liberalna stranka in Socialistična zveza Slovenije po 3, ZKS-Stranka demokratične prenovе pa dva, štiri stranke Demosa so predlagale vsaka svojega kandidata. Za predsednika predsedstva so kandidirali Milan Kučan (kot kandidat ZKS-SDP in Socialistične zveze Slovenije), dr. Jože Pučnik (kot kandidat Demosa), zdravnik dr. Marko Demšar (kandidat ZSMS-Liberalne stranke) in Ivan Kramberger, ki je zbral potrebno število potrjenih podpisov volivk in volivcev ter je kandidiral kot samostojni kandidat. Ker ZKS-SDP republiški volilni komisiji ni pravočasno prijavila Kučanove kandidature, je moral ta kot soglasje za pristop h kandidaturi pridobiti vsaj 1000 potrjenih podpisov volivk in volivcev. Zanj pa to sploh ni predstavljalo nekih večjih težav. Po razpisu volitev in izbiri kandidatov se je s propaganda posamezne liste in kandidata začela volilna kampanja. Stranke, nastale iz družbenopolitičnih organizacij, so zaradi podpore medijev (zlasti nacionalne televizije) imele majhno prednost pred Demosovimi in drugimi strankami. To je veljalo zlasti za ZKS-SDP, ki se je opazno več kot Demosove stranke pojavljala v osrednjem televizijskem dnevniku. V volilni kampanji, ki je bila sicer dokaj mirna, je vseeno bilo nekaj podlih udarcev nekaterih strank iz koalicije Demos, še posebej do ZKS-SDP. V t.i. plakatni aferi je Pučnikovo volilno poveljstvo natisnilo plakat s »poštenimi socialdemokrati in poštenimi komunisti«, na njem pa sta bila med komunističnimi diktatorji napisana tudi Ciril Ribičič in Milan Kučan. Volitve v republiško in občinske skupščine so bile razpisane za 8. april 1990. Na ta dan so potekale volitve delegatov družbenopolitičnega zbora republiške skupščine, volitve delegatov zbora občin, volitve članov predsedstva in volitve predsednika predsedstva. 12. aprila so potekale volitve delegatov zborov združenega dela na republiški in občinski ravni, 22. aprila pa volitve delegatov občinskih družbenopolitičnih zborov in zborov kraljevih skupnosti ter drugi krog volitev delegatov zbora občin in predsednika predsedstva. Čeprav so vse to bile pravzaprav ene volitve, so bile izvedene na različni dni. V prvem krogu je bil izvoljen družbenopolitični zbor Skupščine Republike Slovenije. Med posameznimi strankami je kar 14 mandatov pripadlo ZKS-SDP, koalicija Demos pa je v tem zboru prejela 47 mandatov. Med Demosovimi strankami je največ mandatov (11) pripadlo Slovenskim krščanskim demokratom in Slovenski kmečki zvezi. V zboru občin je bilo v prvem krogu izvoljenih le 15 kandidatov, preostali so bili izvoljeni v drugem krogu. Izvoljeni so bili štirje člani predsedstva RS, in sicer Ciril Zlobec, dr. Matjaž Kmecl, dr. Dušan Plut in Ivan Oman. Med kandidati za predsednika predsedstva je 44,4 % glasov dobil Milan Kučan, 26,6 % Jože Pučnik, 18,5 % Ivan Kramberger in 10,4 % Marko Demšar. (Čepič, 2005, str. 1289)

V drugem krogu volitev je bil izvoljen Milan Kučan, s 657.196 glasovi. Jože Pučnik jih je zbral 464. 435. V samoupravljaljski zbor združenega dela se je volilo v kraju svojega delovnega mesta in ne na sedežu podjetja. Pri kandidiranju v ta zbor Demos ni računal na uspeh, saj je imel razne težave pri kandidiranju. Vseeno pa je osvojil 29 mandatov. Glede na to, da tudi nekdanje politične organizacije niso dobile več glasov kot Demosovi poslanci in da so bili mnogi delegate strankarsko neopredeljeni, je bil to za Demos brez dvoma uspeh. Splošno so bile volitve v zbor združenega dela dvomljive, saj je kar tri četrtine izvoljenih delegatov v svojih volilnih krogih dobilo manj kot 30 % glasov, le trije pa malo več kot polovico. V zbor občin je bilo po drugem krogu izvoljenih 51 Demosovih kandidatov, Demos je imel v Skupščini Republike Slovenije torej 127 delegatov oz. poslancev. Na tistih območjih Slovenije, na katerih živita avtohtoni narodni skupnosti, so volivci po sistemu večine izvolili svoja predstavnika. Kljub manjšim razlikam po občinah in volilnih območjih, se je volitev udeležilo povprečno 84 % volivcev. Za stranke, ki na volitvah niso dobile dovolj glasov za vstop v parlament, je glasovalo povprečno 7,5 % volivcev. Volilni rezultati so pokazali nastanek »političnih regij«, desno opredeljeni so bili volivci iz občin na vzhodu, levo pa dve ljubljanski, tri revirske in tri koroške občine. V večini pa so bili volivci različno oz. sredinsko opredeljeni. Za nadaljnje politično dogajanje je bil odločilen uspeh na volitvah v »strankarski« družbenopolitični zbor, še posebej je to veljalo za izvolitev predsednika vlade. Politične stranke so za naklonjenost volivcev tekmovalle le na volitvah v družbenopolitične zборе republiške in občinskih skupščin, čeprav so bile tudi volitve v ostale zборе strankarsko zaznamovane. Na volilne rezultate pa strankarski programi in obljube niso občutno vplivali, saj je bila za volivce odločilna karizma oz. simpatičnost strankarskih voditeljev ter članov. Tako je stranka, ki niti ni imela povsem opredeljenega političnega programa (npr. Slovenska kmečka zveza), na volitvah dobila po kar 3x več glasov kot stranki z dokaj jasno načrtanimi programoma (Slovenska obrtniško-podjetniška stranka in Socialistična stranka). (Čepič, 2005, str. 1290)

5 PLEBISCIT O SAMOSTOJNOSTI

V skupščini je pred razpravo o plebiscitu potekalo naporno usklajevanje vsebine plebiscitnega vprašanja in načina njegove izvedbe. Med drugim je sporen bil tudi datum 23. december, ki mu je močno nasprotovala opozicija ter predsednik predsedstva Milan Kučan. Ustavna komisija je imela že pri oblikovanju osnutka zakona mnogo težav, zato je skupščini predložila kompromisne rešitve. 21. novembra 1990 je bil s strani 126 poslancev izglasovan osnutek zakona o plebiscitu. Pred nadaljevanjem zasedanja skupščine so se sestali še predsedniki parlamentarnih strank, vodje poslanskih klubov in skupin ter izrazili pobudo za izvedbo plebiscita. Precej vroče krvi pa je povzročilo vprašanje deleža volilnih upravičencev, ki naj bi bil potreben za pravno veljavnost plebiscita. (Valič, 2008, str. 70)

Opozicija je zagovarjala veliko večino vseh volilnih udeležencev, kar je podprla tudi vlada, in isto priporočila Demosovim poslancem. 6. decembra 1990 je zakon o plebiscitu bil sprejet. Dogajanja okrog tega zakona so še bolj razdelila slovensko politično prizorišče in povzročila razpoke tudi v samem Demosu. V slovenski javnosti je odmevalo trdno stališče italijanskega zunanjega ministra de Michelisa, ki je ob svojem obisku v Sloveniji jasno povedal, da bo tujina sprejela izide plebiscita le, če bo za samostojno in neodvisno Slovenijo glasovala večina vseh volilnih upravičencev. Na Demosove voditelje so se vrstili medijski napadi. Plebiscit o slovenski samostojnosti in neodvisnosti je potekal 23. decembra 1990. Vprašanje na glasovnici pa se je glasilo bilo: »Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?« Glasovanja se je udeležilo 1,289.369 volilnih upravičencev oz. 93,2 odstotka. Za samostojno Slovenijo je glasovalo 88,5 odstotka volilnih upravičencev, proti jih je bilo 57.800, neveljavnih pa je bilo 12.412 glasovnic. Izid plebiscita je zavezoval slovensko politično oblast, da v roku pol leta uresniči plebiscitarno odločitev. Odzivi zvezne vlade so bile izrazito nasprotujoči, izražali pa so se v obliki prikritih in odkritih pritiskov na političnem, gospodarskem in vojaškem področju. Ob vdoru srbskih oblasti v jugoslovanski denarni sistem je zvezna oblast molče opazovala srbsko krajo denarne izdaje, ki je bila naslednje leto predvidena za celotno jugoslovansko federacijo. Sledeče obdobje je bil čas mrzličnih priprav na osamosvojitve Slovenije. Na skupščinskih sejah so poslanci vneto razpravljali o poteku priprav na osamosvojitve. (Valič, 2008, str. 71)

25. junija sprejeta Deklaracija o neodvisnosti je vzpostavila samostojno slovensko državo, Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, izglasovana istočasno kot ustavni zakon, pa je postavila pogoje za uresničitev te listine. Samostojna Slovenija je bila kljub nasprotovanju jugoslovanskih zveznih oblasti in zadržanosti mednarodne skupnosti slovesno razglašena na zborovanju na Trgu republike v Ljubljani 26. junija 1991. (Valič, 2008, str. 71)

6 RAZGLASITEV NEODVISNOSTI

Po večmesečnih neuspešnih pogajanjih z drugimi republikami in s federalnimi organi v katerih naj bi dosegli sporazumno razdružitev in nato morebitno oblikovanje jugoslovanske konfederacije na novih osnovah, so petindvajsetega junija 1991 vsi trije zbori slovenske skupščine sprejeli več zakonov s katerimi je skupščina razglasila samostojnost Republike Slovenije. Najpomembnejši akti so bili: sprejeti ustavni zakon za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije. Sama listina je Slovenijo razglašala za neodvisno in samostojno državo, ustavni zakon pa je organom Republike Slovenije nalagal, prevzem pristojnosti, ki so bile prej z ustavama SRS in SFRJ prenesene na federacijo. Deklaracijo o neodvisnosti in druge zakone, s katerimi je Slovenija prevzela nekdanje pristojnosti federacije na svojem ozemlju. To so bila pooblastila o državljanstvu, tujcih, potnih listih, zunanjih zadevah, deviznem poslovanju, Banki Slovenije in o carinski službi. Dan pred tem sta bila določena tudi nov grb in nova zastava. Predsednik izvršnega sveta (vlade) Lojze Peterle je obvestil carinarnice, da so (z že prej sprejetim Zakonom o carinah) od tega dne v pristojnosti Republike Slovenije, ki je prevzela uslužbence zvezne carinske uprave v svojo carinsko službo. Med drugim so začeli delovati tudi prvi improvizirani mejni prehodi na meji s Hrvaško (postavljeni nekaj dni prej). Na mejne prehode je vlada poslala približno 3000 pripadnikov slovenske milice in TO. Slovenija in Hrvaška sta tistega dne soglasje izrazili s skupno mejno linijo, meja na morju pa naj bi bila določena s pogajanja, ki pridejo kasneje. Zvezni izvršni svet je na to reagiral z odlokom o izvedbi predpisov glede plačevanja carine, ki ga je imel takratni predsednik Ante Marković v predalu, in ukazal, naj prostore na slovenskih mejah pošljejo carinike iz drugih delov Jugoslavije ter brigado zvezne milice (v kombinirani vojaško-policijski akciji so ukaz začeli realizirati 27. junija, ko je vlada sprejela sklep o zamenjavi vseh devetih upravnikov carin v Sloveniji). Zvezna carinska uprava je sprejela odločitev v Slovenijo poslati 260 carinikov, prispelo pa jih je le 60. Ker se je 27. in 28. junija JLA že spopadala s slovensko milico in TO, so druge zadržali v Beogradu. Del carinikov so nato odposlali nazaj v Beograd, nekaj pa so jih za krajše obdobje zaprli v zbirna taborišča, od koder so odšli 5. julija, po koncu spopadov. Zelo podobno se je zgodilo z brigado zvezne milice (približno 450 ljudi). Predsednik zvezne vlade Ante Marković je ukrepe proti Sloveniji sicer začel brez odlašanja, ko se je prepričal, da bo Slovenija resnično razglasila samostojnost. (Repe, 2004, str. 17)

Dotlej je bil precej optimistično prepričan, da gre za besedno in deklarativno početje zaradi boljših položajev v pogajanjih o prihodnosti Jugoslavije in da se bo s Slovenijo možno dogovoriti. Ker pa je slovenski politiki sledila tudi Hrvaška politika, je zadevo ocenil za resno. Na drugi strani se je tudi Slovenija zaradi domačih in mednarodnih dogodkov v mesecu pred osamosvojitvijo začela mnogo bolj ukvarjati z zvezno vlado kot je to počela v prejšnjih pomladanskih mesecih, ko so bila poudarjana republiška vodstva in poskus dogovora z njimi. Tako so slovenski predstavniki Milan Kučan, Janez Drnovšek in Lojze Peterle na pogovorih, 5. junija 1991 v Beogradu (povod so bile carine), z Markovićem in Kadijevićem skušali doseči dogovor o razdružitvi. Ante Marković je že pred tem konec aprila z obiskom v slovenski skupščini poskušal Slovence pridobiti na podpro minimalno funkcioniranje federacije. Na sestanku 5. junija pa je predlagal "zamrznitev" slovenske osamosvojitve in sodelovanje Slovenije v pogajanjih za novo ureditev Jugoslavije. Šele v primeru, če ne bi dosegli dogovora, naj bi svojo odločitev uresničila. Med tem bi JLA imela vlogo "modrih čelad", ki bi preprečevale mednacionalne spore. Tako stališče je bilo utopično, na meji ciničnega, saj je JLA že na očeh javnosti podpirala in oboroževala kninske ter bosanske Srbe. Ne preveč skrivaj je tudi selila orožje in tehniko ter tudi enote na meje "velike Srbije". Slovenci so ta predlog zavrnili, Marković pa jih je skušal prepričati ponovno. Dvanajstega junija je prišel v Ljubljano, kjer je govoril v slovenski skupščini in se sestal s slovenskim vodstvom. (Repe, 2004, str. 17)

Ravnal je po sistemu korenčka in palice, v smislu, da zvezna vlada ne želi in ne bo uporabila nobene sile, vendar naj Slovenci pridejo k pameti. Predlagal je postopno razdružitvev in s tem Jugoslaviji omogočeno ekonomsko pomoč ES. Pri tem je računal, da bo med to "postopnostjo" izpeljal reformo federacije po svoji meri in zmagal na zveznih volitvah. Med govorom v slovenski skupščini so ga poslanci desne strani izžvižgali. Demos s Pučnikom, Bučarjem in Peterletom je kakršnekoli pogovore z zvezno vlado zavračal, predstavnika opozicije Jožef Školč (ZSMS-LDS) in Ciril Ribičič (SDP - Stranka demokratične preнове, bivša ZKS) pa sta kazala pozitiven odnos do pogajanja. Marković je po pogovorih v slovenski skupščini in v hrvaškem saboru (kjer je doživel podoben sprejem) izjavil: »Hodil sem kot Gandi od ene do druge skupščine in trpel njihove žalitve.« (Repe, 2004, str.18)

Slovensko stališče se kljub temu ni spremenilo, čeprav je v Ljubljano dva dni pozneje prišel ameriški veleposlanik Warren Zimmermann, ki je na pogovorih s slovenskimi politiki hotel izvedeti, kaj namerava Slovenija po 26. juniju storiti glede carin, predstavnikov v zveznih organih, obrambe in nabornikov. Zagovarjal je Markovića in enotno Jugoslavijo, s pristavkom, da podpora enotni Jugoslaviji ne pomeni tudi podpore Srbiji. (Repe, 2004, str.18)

Taka situacija je Markovića na koncu privedla do spoznanja, da brez vojske v Jugoslaviji ne bo mogel narediti reda. Istočasno pa je tudi vojaški vrh sprevidel, da z zveznim predsedstvom kot vrhovnim poveljnikom ni nič in da je edina zvezna institucija, ki še funkcionira, zvezni Izvršni svet, ki ima močno podporo tujine. Zato je sprejel odločitev, požreti zamere in se z Markovičem dogovoriti. Tako sta se 17. junija sestala zvezna vlada v ožji sestavi in štab vrhovne komande JLA. Ocenjevali so razmere v Jugoslaviji, o čemer je vlada v splošni informaciji obvestila tudi javnost. Naslednji dan, 18. junija, je ZSLO (Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo, op. avtorice) sklical zbor, na katerega je povabil tudi poveljnike vojaških območij. To je bila zadnja seja pred posredovanjem v Sloveniji. Veljko Kadrijević (takratni Zvezni sekretar za ljudsko obrambo), je prezentiral rezultate seje zveznega Izvršnega sveta in štaba vrhovne komande JLA. Kolegij je ocenil, da so možne tri različice: pustiti, da Jugoslavija razpade, in ne narediti ničesar (kar bi imelo za posledico spopade); uvesti vojaško diktaturo (z variantama, da zvezni IS odstopi ali da prevzame oblast skupaj z vojsko); ali pa se odločiti za lasten (vojaški) program državne reforme. Sklenili so, da bodo kombinirali drugo in tretjo možnost, pri čemer pa niso razrešili vprašanja "pravšnje mere" pri uporabi sile. Slovensko stališče se kljub temu ni spremenilo, čeprav je v Ljubljano dva dni pozneje prišel ameriški veleposlanik Warren Zimmermann, ki je na pogovorih s slovenskimi politikami hotel izvedeti, kaj namerava Slovenija po 26. juniju storiti glede carin, predstavnikov v zveznih organih, obrambe in nabornikov. Zagovarjal je Markovića in enotno Jugoslavijo, s pristavkom, da podpora enotni Jugoslaviji ne pomeni tudi podpore Srbiji. Taka situacija je Markovića na koncu privedla do spoznanja, da brez vojske v Jugoslaviji ne bo mogel narediti reda. Istočasno pa je tudi vojaški vrh sprevidel, da z zveznim predsedstvom kot vrhovnim poveljnikom ni nič in da je edina zvezna institucija, ki še funkcionira, zvezni Izvršni svet, ki ima močno podporo tujine. Zato je sprejel odločitev, požreti zamere in se z Markovičem dogovoriti. Tako sta se 17. junija sestala zvezna vlada v ožji sestavi in štab vrhovne komande JLA. Ocenjevali so razmere v Jugoslaviji, o čemer je vlada v splošni informaciji obvestila tudi javnost. Naslednji dan, 18. junija, je ZSLO (Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo, op. avtorice) sklical zbor, na katerega je povabil tudi poveljnike vojaških območij. To je bila zadnja seja pred posredovanjem v Sloveniji. Veljko Kadrijević (takratni Zvezni sekretar za ljudsko obrambo), je prezentiral rezultate seje zveznega Izvršnega sveta in štaba vrhovne komande JLA. Kolegij je ocenil, da so možne tri različice: pustiti, da Jugoslavija razpade, in ne narediti ničesar (kar bi imelo za posledico spopade); uvesti vojaško diktaturo (z variantama, da zvezni IS odstopi ali da prevzame oblast skupaj z vojsko); ali pa se odločiti za lasten (vojaški) program državne reforme. (Repe, 2004, str.18)

Sklenili so, da bodo kombinirali drugo in tretjo možnost, pri čemer pa niso razrešili vprašanja "pravšnje mere" pri uporabi sile. Ante Marković je na zasedanju zveznega zbora jugoslovanske skupščine 21. junija opozoril, da bo zvezna vlada z vsemi zakonitimi sredstvi preprečevala enostransko spreminjanje vsakršnih meja. Čeprav sta vlada in štab vrhovne komande JLA na razmere gledala podobno (skupna seja 17. junija), še vedno ni bilo povsem jasno, ali in koliko bo JLA sodelovala z vlado, saj je obstajala možnost, da bi se odločila tudi za državni udar brez vlade oz. z njeno podrejeno vlogo, česar pa Marković nikakor ne bi sprejel. Kadijević Markovića ni maral, saj ga je imel za eksponenta zahodne politike v Jugoslaviji. Obenem pa je vojaški vrh težko pričakoval, da dobi legalno možnost (sklep legitimnega političnega organa) za discipliniranje Slovenije in Hrvaške. V takih razmerah se je Marković prek skupnega znanca (Milana Pavića, bivšega podpredsednika GZ SFRJ) najprej obrnil na admirala Branka Mamulo (Zvezni sekretar za ljudsko obrambo SFRJ, op. avtorice), s katerim sta dobro sodelovala že leta 1990, ko je vlada Mamulo imenovala za predsednika Centra za strateške študije. Po posredovanju Mamule se je Kadijević s skupno akcijo strinjal. Izrazil je pomislek, kaj potem, saj bi JLA s podobnimi akcijami morala preprečevati nacionalizem tudi drugod po Jugoslaviji, take odgovornosti pa (po Mamulovi oceni) Kadijević kljub stalnim grožnjam z vojaškim udarom ni upal sprejeti. Kadijevićeva odločitev je bila glede na njegovo legalistično mnenje, zaradi katerega se dotlej ni odločil za posredovanje vojske, presenetljiva. (Repe, 2004, str.18)

Za poseg je imel precej manjšo zakonsko in ustavno podporo, kot so mu možnost podajali nedorečeni sklepi predsedstva o ureditvi razmer v Jugoslaviji, terjani s strani vojaškega vrha, in potem marca odstop dr. Borisava Jovića s funkcije predsednika predsedstva SFRJ (ki ga srbska skupščina za tem ni potrdila in Jović se je po nekaj dneh "vrnil" na položaj). Res pa bi bila intervencija manjšega obsega v Sloveniji lažje upravičena kot vojaški udari po celi državi, Tuđmana (Franjo Tuđman – Hrvaški predsednik – op. avtorice) in Hrvate pa bi prepričala, da bo discipliniranje Hrvaške, če bo še naprej sledila Sloveniji, še bolj odločno in načelno. Poleg tega je bilo zvezno predsedstvo zaradi neizvolitve Jovićevega naslednika dr. Stipeta Mesića (hrvaški predstavnik v predsedstvu SFRJ, op. avtorice) za vlogo predsedstva SFRJ nezmožno delovati na kakršnikoli funkciji, tudi vlogi vrhovnega poveljnika. Po drugi strani pa zvezni IS ni bil spodoben za ukazovanje vojski, naj izvaja operativne vojaške akcije. (Repe, 2004, str.19)

Ante Marković je v letih po razpadu Jugoslavije, tudi na sojenju Slobodanu Miloševiću v Haagu, kjer je nastopil kot pričevalec zanikal, da bi zvezna vlada kadarkoli ukazala vojski, naj podredi Slovenijo ampak le, da naj v sodelovanju z obmejnimi vojaškimi enotami znova vzpostavi nadzor nad mejnimi prehodi v Sloveniji. (Repe, 2004, str.19)

Medtem naj bi »nekdo drug ... ukazal vojski naj iz vojašnic v Sloveniji in celo na Hrvaškem s podporo tankov in topov izvrši invazijo. Po Markovičevem pričevanju »zvezna vlada tega ni mogla storiti, saj po ustavi ni imela pooblastil za uporabo vojske.« Kaj točno naj bi bila vloga vojske pri discipliniranju Slovenije po Markovičevem scenariju ni povsem jasno, očitno pa je, da je nanjo računal, saj je tudi na zasedanju zveznega zbora jugoslovanske skupščine 21. junija javno povedal, da bo zvezni izvršni svet prisiljen z vsemi sredstvi, ki so na razpolago, preprečiti enostransko spreminjanje meja. Podporo Markovičevim stališčem je pomenil istočasni obisk ameriškega zunanjega ministra Jamesa Bakerja, ki je isti dan v Beogradu imel razgovore s predstavniki zveznih organov in posameznih republik ter Kosova. Baker je prišel v Beograd po berlinski konferenci KEVS (Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, od leta 1994 OVSE - Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi; angleško, Organization for Security and Co-operation in Europe; kratica: OSCE – *op. avtorice*) ki je bila zasedana 19. junija in na kateri so razpravljali tudi o Jugoslaviji ter sprejeli Berlinsko deklaracijo (v njej so se opredelili za enotno, a demokratično Jugoslavijo). James Baker je sogovornikom dejal, da ZDA niso podale iniciative za berlinski sestanek, so se ga pa udeležile, zaradi želje po rešitvi jugoslovanske krize. V pogovoru s slovenskimi predstavniki je odločno izjavil, da bo enostranska razglasitev neodvisnosti pripeljala do nasilja in nepotrebnega prelivanja krvi v Jugoslaviji, da je Amerika privržena k ohranitvi enotne Jugoslavije (sicer na novih osnovah). Zaskrbljeni so nad delovanjem Slovenije za enostransko osamosvojitvev in ne razumejo, kaj se s tem želi doseči. ZDA ne bodo priznale samostojnosti Slovenije, prav tako pa ne verjamejo, da bi bila to pripravljena storiti katerakoli druga država. Dodal je, da če Slovenija odide bo, s tem alterirala ravnovesje v korist Miloševića. Ponudil je "tehnično komisijo", ki naj bi pomagala z vodenjem pogovorov med centrom in republikami, od Kučana pa je zahteval, naj izjavi, da možnost za prihodnost Jugoslavije še obstaja, če bi Srbija in Črna gora bili pripravljene sprejeti izvolitev Mesića za predsednika predsedstva SFRJ. Rekel mu je tudi naj sprejme predlog Makedonije in BiH za rešitev jugoslovanskega vprašanja ter prosil je za pojasnilo, kako namerava Slovenija po 26. juniju reševati vprašanje carin ter zunanjih in notranjih jugoslovanskih meja. Kučan je odgovoril z že mnogokrat ponovljeno zgodbo o zapletenosti jugoslovanske situacije, o več resnicah, o zavezanosti plebiscitu, o tem, da nasilje, duhovno in fizično, v Jugoslaviji že obstaja, o vseh ponudbah in pobudah, ki sta jih v zadnjih desetih mesecih dali Slovenija in Hrvaška, pa kljub vsemu niso bile upoštevane. (Repe, 2004, str.19)

Slovenija se želi tudi po osamosvojitvi pogajati o postopnem prevzemanju vlog federacije, urejanju medsebojnih pravic, kar ne izključuje odgovornosti do varnosti tretjih držav in o možnosti vzpostavljanja temeljev za novo združitev, ki bo slonela na enaki logiki kot ES. Glede carin je Kučan odgovoril, da bodo prevzete, Slovenija pa bo še naprej plačevala prispevek v zvezni proračun, saj ne želi carinske vojne. Bakerjev obisk je razdonel kot neposredna podpora Markoviću in federalnim organom. Razlagali so si ga kot dovoljenje za omejeno posredovanje, s katero naj bi disciplinirali Slovenijo, čeprav sta Baker in Zimmermann to kasneje zanikala. Le nekaj ur preden sta Slovenija in Hrvaška razglasili nujno neodvisnost, pa se je ameriška kongresnica Helen Delich Bentley iz Marylanda z vso močjo zavzela za enotno Jugoslavijo in pozvala Busha in ameriško administracijo, naj stori vse v njeni moči, da ohrani Jugoslavijo enotno. Analogno kot ZDA so na slovenske in hrvaške namene reagirali tudi v ES. (Evropska skupnost – predhodnica EU, op. avtorice) Zunanji ministri dvanajsterice so se 23. junija odločili, da neodvisnosti Slovenije in Hrvaške ne bodo priznali, če bosta enostransko zapustili federacijo, dokler niso izčrpane povsem vse možnosti za dogovor. Slovenski parlament je kljub temu pritisku 25. junija sprejel temeljno ustavno listino, ustavni zakon izvedbo in deklaracijo o neodvisnosti, s čimer je Slovenija razglasila neodvisnost. Zahodne države so na odločitev reagirale vse prej kot pozitivno, ameriški State Department pa je odločitev slovenske in hrvaške skupščine obsodil. Še isti dan, ko sta Slovenija in Hrvaška razglasili samostojnost, je skupščina SFRJ sprejela sklep, da zakoni slovenske skupščine, povezani z osamosvojitvijo, niso legalni, in je vladi ter vsem državnim organom, vključno z JLA in SDV, naročila, naj z primernimi ukrepi preprečijo spremembo meja. Na vztrajne zahteve Anteja Markovića, da se mora slovenska stran umakniti je Peterle odgovoril: » Vidim, da pripravljate neke vojaške premike. « (Repe, 2004, str.20)

Pogovor sta končala s sklepom, da bo Peterle 27. junija z ekipo prišel v Beograd, » da bi brez uporabe sile rešili sporna vprašanja«. Marković pa ni čakal na dogovorjen sestanek. Verjel je, da ta ne bi bil uspešen, saj je vlada istega dne dobila podatke o Kučanovih pismih šefom držav in generalnemu sekretarju OZN o prevzemu učinkovite oblasti v Sloveniji in o slovenski želji, da postane članica OZN. Zvezna vlada je o ukrepih začela razpravljati 25. junija zvečer. V zgodnjih jutranjih urah je sprejela odločitev, da bo (zaradi zagotavljanja realizacije zveznih predpisov o prehodu državne meje in gibanju v obmejnem pasu v Republiki Sloveniji in zaradi zagotavljanja realizacije mednarodnih obvez SFRJ, nemotenega odvijanja prometa ter svobodnega prehajanja ljudi čez državne meje) zvezni sekretariat za notranje zadeve direktno prevzel vse posle v zvezi z nadzorom prehodov državne meje. (Repe, 2004, str. 21)

To vlogo bo uresničil z neposredno kooperacijo z ZSLO, pri čemer bodo angažirane tudi obmejne enote JLA. O načinu izpeljave se bosta dogovorila zvezni sekretar za notranje zadeve in zvezni sekretar za SLO. Če bodo zvezni upravni organi pri nadzorovanju prometa, blaga in potnikov naleteli na fizični ali kak drug odpor, ali če bo moč tak odpor pričakovati, so jim delavci zveznega sekretariata za notranje zadeve dolžni pomagati, podrobnejše pogoje in način realizacije tega sklepa pa bo uredil zvezni sekretar za notranje zadeve. Zvezni sekretariat za zunanje zadeve bo pristojne organe sosednjih držav informiral o začasni ureditvi prehoda preko državne meje na območju Slovenije. Zvezna vlada je prepovedala tudi določanje mejnih prehodov znotraj ozemlja SFRJ, že postavljene prehode pa je potrebno odstraniti. Za uresničitev tega sklepa bosta prav tako poskrbela zvezni sekretariat za notranje zadeve in ZSLO. Predlagane sklepe je na seji objasnil minister za notranje zadeve Petar Gračanin (Zvezni minister za notranje zadeve, op. avtorice). Na seji izrazitega nestrinjanja s sklepom ni bilo, čeprav so člani vlade imeli različna mnenja. (Repe, 2004, str. 21)

Tako Bučar kot podpredsednik slovenske vlade Andrej Ocvirk sta povedala, da se zvezna vlada s Slovenijo ni bila pripravljena dogovarjati in sprejeti kakršnihkoli njenih predlogov, da kontinuitete z Jugoslavijo za Slovenijo ni več in da je Slovenija prevzela carine ter da bodo carinske službe od 24. ure dalje delovale v skladu s slovensko zakonodajo. Eden izmed odločilnih dejavnikov za sprejetje sklepa je bila izjava Veljka Kadijevića, da se bo JLA odzvala ne glede na sprejeto odločitev vlade, saj ima v zvezi z ohranitvijo integritete države in branjenjem meja svojo » neposredno ustavno vlogo«. Naslednji odločilni dejavnik je bila reakcija ZDA, ki je bila na strani enotne Jugoslavije in stališče ES z dnem 23. junija glede slovenske in hrvaške osamosvojitve. Zunanji minister Budimir Lončar je na seji povedal tudi, da vsakršno izražanje podpore enotni Jugoslaviji spremlja želja, da ne bi prišlo do uporabe sil in da bi se izognili spopadu. Za odgovornost vsakega spopada, ne glede na to, kdo ga bo začel, pa je določena Jugoslavija kot mednarodni subjekt. Izjavljeno je bilo, da se mora enostranska in nesprejemljiva slovensko-hrvaška avantura končati mirno, pri čemer mora biti Jugoslavija strpna in spretna, ter, da mora biti izbran predsednik predsedstva SFRJ. (Repe, 2004, str. 22)

7 DESETDNEVNA VOJNA

JLA je z orožjem proti novi slovenski vojski prvič nastopila oktobra 1990, ko je zasedla Republiški štab Teritorialne obrambe v Ljubljani. Drugi poskus uveljavitve volje JLA s silo se je zgodil 23. maja 1991 v učnem centru Pekre pri Mariboru, ko je na podlagi zaigranega incidenta poskušala priti do vojaških obveznikov. Republika Slovenija je samostojnost razglasila 25. junija 1991, istega dne pa so oklepne in druge enote JLA začele oboroženo agresijo, da bi zasedle mejne prehode. JLA je imela nalogo, da prekine vsakršno povezavo Slovenije s svetom, razoroži pripadnike TO in policije ter prisili vodstvo slovenske države v zaustavitev ukrepov, ki jih je sprejelo za voljo samostojne države. Slovenija je boj sprejela. Enote TO in Policije so načrte jugoslovanske vojske preprečile. Zmagale so v spopadih za nadzor meja, zaustavile so premike sovražnih kolon, blokirale enote JLA v vojašnicah ter jim onemogočile oskrbo države. Vojna je trajala od 26. junija do 7. julija, dne, ko je bila podpisana Brionska deklaracija. Ob podpisu je imela nad ozemljem Slovenije nadzor TO. Zadnji vojak JLA je Slovenijo zapustil skozi pristanišče v Kopru 26. oktobra 1991. Ob začetku spopada je imela TO pod orožjem približno 16.000 mož, do konca vojne pa približno 35.000, pripadnikov slovenske Policije pa je bilo približno 10.000. Gre za enote, ki so bile oborožene z lažjim orožjem, kot so osebno strelsko orožje, in niso imele težke vojaške podpore. JLA je imela v desetdnevnem spopadu uničenih oz. poškodovanih najmanj 31 tankov, 22 oklepnih bojnih vozil pehote, 172 transportnih vozil in 6 helikopterjev. Vojna je JLA terjala 45 mrtvih in 146 ranjenih. Enote TO so med vojno zajele 4693 pripadnikov JLA in 139 pripadnikov zvezne milice. Na slovenski strani je žrtev bilo precej manj, 19 mrtvih in 182 ranjenih. (Generalštab Slovenske vojske, 2025)

7.1 Teritorialna obramba

Vojske Varšavskega sporazuma so poleti 1968 zasedle Češkoslovaško, ta okupacija pa je bila tudi opozorilo za Socialistično federativno republiko Jugoslavijo. Organizacija teritorialne obrambe se je zgodila z namenom, da bi država postala vojaško močnejša, hkrati pa je bila ta nova teritorialna vojaška organizacija poskus zadostitve pogosto ponavljajoče želje nekaterih republik (predvsem Slovenije in Hrvaške) po vrnitvi vsaj delno samostojne vojaške organiziranosti. Nastanek teritorialne obrambe je v resnici pomenil prenos dela iz oborožene sile zvezne države na republike. (Švajncer, 1992, str. 205)

Istočasno pa je morebitnega napadalca opozarjal, da Jugoslavija ne bo padla in da bo nadaljevala z odporom, tudi če bi sovražnik tako ali drugače uspel onemogočiti JLA. 20. novembra 1968 se je z ustanovitvijo Glavnega štaba za Slovenijo (splošen ljudski odpor) v Sloveniji začel razvoj teritorialne obrambe. Za ustanovitvijo Glavnega štaba so bili postavljeni tudi conski štabi in poveljstva partizanskih divizij. Oboroženi del TO se je formiral v odrede četne ali bataljonske sestave. Vzor nove vojaške organizacije je bil NOB, zato so ji tudi poveljevali nekdanji partizanski poveljniki in upokojeni oficirji JLA. TO se je izpopolnjevala po teritorialnem principu, po krajevnih skupnostih ter po proizvodnem principu v tovarnah. S prva so bile enote TO v tovarnah oborožene samo s pehotnim orožjem, kasneje pa so dobile tudi nekaj protiletalskih topov. Prvo orožje Teritorialne obrambe (v nadaljevanju TO) je bilo tisto, ki ga JLA ni potrebovala več ali pa ga je imela preveč. To je veljalo zlasti za puške M48 s kalibrom 7.9 in za mosin, sovjetsko vojaško puško, ker sodobnega orožja ni bilo mogoče dobiti. Slovenija si je poskusila pomagati sama, z nakupom 500 brzostrelk Ingram in nekaj ostrostrelskih pušk. Prav zato je prišlo do velikega političnega škandala, saj se je JLA počutila ogroženo. Zaradi tega sta bila poveljnik general Bojan Polak-Stjenka in komisar Albert Jakopič leta 1974 odstavljena. TO se je dalje razvijala in krepila pod poveljevanjem generala Rudolfa Hribernika-Svaruna. Glavni štab pa se je preimenoval v Republiški štab za TO, conski štabi pa so bili preimenovani v pokrajinske štabe za TO. V vseh občinah so bili sestavljeni tudi občinski štabi, ti so skupaj z občinskimi postali vojaško strokovni organi. Oblikovale so se brigade v TO, vsega skupaj je v Sloveniji bilo okrog 700 enot in štabov. V začetku osemdesetih je bilo v TO zajetih 4,5 % slovenskega prebivalstva, organizacija je bila zelo močna. Vloga TO je bila sprejem prvega strateškega udarca sovražnika, oborožen odpor na začasno zasedenem ozemlju in kontrola zasedenega ozemlja. Orožij za ognjeno podporo ni bilo, oborožitev pa je bila še zmeraj le lahka, pehotna. Največ ker je TO imela ob tem času, so bili minometi kalibra 82mm in zelo malo protiletalskih topov. Leta 1978 je prišlo do poizkusa modifikacije TO, oblikovane naj bi bile divizije, a je že leta 1980 iz zveznega sekretariata prišel ukaz, da je potrebno prenehati s formiranjem velikih enot TO. Čutiti se je začel občutni strah pred močno teritorialno obrambo. Od leta 1985 je bilo vse več podrejanja brigad TO poveljstvom JLA, leta 1986 pa je to podrejanje postalo pravilo. V začetni fazi vojne so bile prav vse brigade TO podrejene poveljstvom JLA, formalno potrditev dejanske situacije pa je pomenilo preimenovanje Generalštaba JLA v Generalštab oboroženih sil. S tem je bila TO tudi formalno locirana popolnoma pod Generalštabom v Beogradu. (Švajncer, 1992, str. 205)

Doktrina o teritorialni obrambi je začela nastajati po letu 1987, leto in pol naj bi bila na preizkušnji, uveljavljena pa je bila 1. januarja 1992. Po njenih načelih naj bi v zvezi z TO republikam in občinam ostalo le še financiranje. Reorganizacija je zajela tudi armado, Slovenijo pa je pokrivalo 9. ljubljansko armadno območje, ki so mu več let poveljevali Slovenci. Podobno je bilo tudi v nekaterih drugih republikah, zato je prišlo do oblikovanja vojnih območij, ki so bila večja od republik samih. S tem se je izničila vsakršna povezava med republiko in armadnim območjem. Oblikovani so bili korpusi, v Sloveniji ljubljanski in mariborski, oba pa sta bila neposredno podrejena višjemu poveljstvu v Zagrebu. Jugoslovanska narodna vojska (JNA) si je TO poskusila popolnoma podrediti tudi s kadrovske politiko, začela je uveljavljati stališče, po katerem bi morali pet najpomembnejših dolžnosti v vsakem štabu opravljati aktivni oficirji. Te dolžnosti so vključevale: poveljnik, načelnik štaba, vodja operative, zaledja in zvez. Poskrbeli so, da štabna sestava nikjer ni bila samo slovenska, v kadrovanje na najpomembnejše dolžnosti je bila zmeraj neposredno vključena Zveza komunistov. Četudi pa so skrbeli da štabna sestava ni bila izključno slovenska, je TO še vedno ostajala izrazito slovenska, takšno so jo videli tudi njeni pripadniki in tudi prebivalstvo. (Švajncer, 1992, str. 205)

Kamorkoli so med vajami prispeli teritorialci s svojim značilnim videzom in kapami, so jih ljudje pozdravljali kot slovensko vojsko. Velika večina pripadnikov TO je dosledno uporabljala slovenščino pri poveljevanju in vseh stikih. (Švajncer, 1992, str. 206)

7.2 Brionska deklaracija

Evropska skupnost je teden dni po začetku spopadov med Jugoslavijo in Slovenijo, 28. junija 1991 v Beograd poslala mediatorsko trojico zunanjih ministrov iz Nizozemske (Hansa van den Broeka), iz Luksemburga (Jacquesa Poosa) in iz Portugalske (Joãoa de Deus Pinheira), ki se je pozneje v Zagrebu sestala tudi s slovenskimi političnimi predstavniki. Slovenija se je strinjala s takojšnjim premirjem in trimesečno odložitvijo formalnega osamosvajanja, JLA pa tega ni spoštovala. Trojka Evropske skupnosti je bila po ponovnem srečanju v Zagrebu napotena na Brione, kjer so do 7. julija potekala težavna pogajanja med jugoslovansko delegacijo (Ante Marković, Petar Gračanin, Budimir Lončar in Stane Brovet) in člani predsedstva SFRJ- brez predstavnikov Kosova in Vojvodine, Hrvaško je zastopal dr. Franjo Tudjman, Slovenijo pa Milan Kučan, Lojze Petrele, Dimitrij Rupel, dr. Janez Drnovšek in dr. France Bučar. (Toplak, 2008, str. 133)

Po petnajsturnih pogajanjih je bila 7. julija 1991 sprejeta Brionska deklaracija med Evropsko skupnostjo, Republiko Slovenijo, Republiko Hrvaško in jugoslovanskimi zveznimi organi. Vsebina Brionske deklaracije je bila enaka prvotnemu predlogu Evropske skupnosti-takojšnje premirje, umik vojaštva v vojašnice in odložitev sprejetja osamosvojitvenih aktov za tri mesece. V teh treh mesecih naj bi ob navzočnosti opazovalcev Evropske skupnosti stekla vsebinska pogajanja o prihodnosti Jugoslavije, v katerih naj bi ob upoštevanju pravice do samoodločanja narodov in spoštovanju vseh načel KVSE proučili vse možnosti za rešitev. Evropska skupnost je z mandatom Konference za varnost in sodelovanje v Evropi, sprejetim 5. julija 1991, nato poslala v Slovenijo svoje opazovalce. JLA je poskušala ovirati njihov prihod, ker je Evropski skupnosti kazalo dejansko stanje jugoslovanske strani za rešitev krize. Opazovalci so se nastanili v Brdu pri Kranju, koordinacija njihovih aktivnosti pa je potekala s pomočjo Ministrstva za zunanje zadeve. Nizozemski opazovalci so od začetka v spremstvu, nato pa samostojno obiskovali slovenske vojašnice in opravljali informativne pogovore s pripadniki TO, policije in oblasti. Enakopravno partnerstvo RS pri oblikovanju in sprejetju Brionske deklaracije je potrdilo njeno mednarodno subjektivnost do Jugoslavije, kar je imelo veliko politično in moralno težo. Za mir je posebej garantirala Evropska skupnost, ki je RS zagotovila tudi mednarodno priznanje, če ga bo ta zahtevala tudi po poteku moratorija. Slovenija je s svojo držo na brionskih pogajanjih dokazala, da je politično pripravljena na samostojnost in da je za doseg le te pripravljena tudi na kompromis. (Toplak, 2008, str. 134)

7.3 Haaška konferenca

RS se je v času osamosvajanja kot enakopravna partnerica udeležila haaške konference, ki je potekala 5. septembra 1991. Konferenco je sklicala Evropska skupnost, da bi oblikovali nevtralen forum za pogajanja o prihodnosti Jugoslavije, ki se je uradno še zmeraj zavzemala za enotnost. Kljub neodvisni Sloveniji naklonjenemu stališču se je RS dejavno vključila v delo konference, saj se je v ekonomski vojni nastali z Jugoslavijo, jugoslovanska kriza še bolj poglobila. Slovenija se je na haaški konferenci zavzemala predvsem za priznavanje pravice vsem republikam, da si same izberejo sebi ustrezno obliko sodelovanja z drugimi enotami SFRJ in tudi za mirno rešitev jugoslovanske krize, upoštevanje različnih interesov vseh vpletenih strani, za prosto trgovinsko cono, za stalno konferenco o sodelovanju in varnosti v nekdanji SFRJ ter za nujnost mednarodnega priznanja Slovenije in ureditve nasledstva SFRJ. (Toplak, 2008, str. 134)

8 MEDNARODNO PRIZNANJE

Čeprav Slovenija nikdar ni postala globalna strateška prioriteta, je slovenskim diplomatom uspelo v malo več kot letu dni prepričati svetovno javnost o uzakonjenju slovenskih prizadevanj za samostojnost ob mirnem reševanju razmaha interesov z Jugoslavijo in torej o mednarodnem priznanju nove države na evropskih tleh. (Toplak, 2008, str. 131)

Leta 1991 se je Slovenija v mednarodnih krogih pojavljala v dveh vlogah:

- V obdobju med plebiscitom, na katerem so se 23. decembra 1990 Slovenci večinsko odločili za samostojnost, in razglasitvijo samostojnosti 25. junija 1991 sprva še kot del federativne Jugoslavije.
- Kot samostojna in neodvisna demokratična država, ki je v desetdnevni vojni z JLA zmagala in se po trimesečnem odlaganju političnih procesov med 7. julijem in 7. oktobrom 1991 tudi dejansko osamosvojila z mednarodnim priznanjem 15.1.1992.

Slovenska dovmevna osamosvojitvev je s prva naletela na veliko neodobravanje, z argumentom, da bi takšno enostransko dejanje zelo verjetno sprožilo vojno. Pred 25. junijem so dosledno pozitivno do osamosvojitve izrazile le Hrvaška, pogojno Avstrija in Italijanski obmejni pokrajini Furlanija in Benečija. Previdno naklonjenost so izkazovali Madžarska, Sveti sedež in krščansko-demokratski krogi v Zahodni Evropi. Vsa Jugoslavija razen Hrvaške, ZDA, Sovjetska zveza in Evropska skupnost pa so osamosvojitvi odločno nasprotovali. Politična prizadevanja Slovencev za pridobivanje večje naklonjenosti programu osamosvajanja so v obdobju po plebiscitu svetovni javnosti predstavila naša stališča in okoliščine nastajajoče se balkanske krize, vnaprejšnje podpore politični emancipaciji Slovencev pa žal ni bilo mogoče zagotoviti. (Toplak, 2008, str. 132)

Kljub množičnim opozorilom, da je konflikt na jugoslovanskih tleh pričakovan, Slovenija kot napredna stran po napadu Jugoslovanske ljudske armade ni stala sama. V potrditev univerzalnih pacifističnih in solidarnostnih civilizacijskih vrednot svetovna javnost Slovenije ni krivila za zaplete, na katere je predhodno opozarjala. V tem spopadu je skrajno stopila na slovensko stran. (Toplak, 2008, str. 133)

8.1 Slovenija postane članica OZN

Pomemben cilj RS je bila vzpostavitev sodelovanja z Organizacijo združenih narodov z glavnim ciljem polnopravnega članstva po mednarodnem priznanju. Že na začetku leta 1991 je o možnosti zastopanja oz. članstva posameznih jugoslovanskih republic potekala javna debata, do katere je uradna jugoslovanska diplomacija zavzela odklonilno stališče. Darko Šilović, jugoslovanski veleposlanik v OZN, je javno svaril pred težavnostjo včlanitve v OZN, saj more biti vsaka članica mednarodno priznan pravni subject, in navajal primera Ukrajine in Belorusije, ki sta članici postali po dogovoru velesil. Obstajala je tudi možnost zastopa jugoslovanske konfederacije. Če bi posamezne republike zaprosile za članstvo, bi bil postopek izjemno dolgotrajen, saj bi potrebovale potrditev Varnostnega sveta in nato še generalne skupščine. OZN naj bi bila neizmerno previdna pri sprejemanju novih članic, v reševanje jugoslovanske krize se je vključila šele s prvo resolucijo Varnostnega sveta o Jugoslaviji septembra 1991, ko je Evropska skupnost skorajda že rešila slovensko-jugoslovanski konflikt. Osebni odposlanec generalnega sekretarja OZN v Jugoslaviji je postal Cirus Vance, ameriški politik, ki pri sodelovanju med Hrvaško in Jugoslavijo ni mogel uveljavljati predlaganega mirovnega načrta OZN. Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi je 5. Julija 1991 sprejela odločitev o posredniškem mandatu Evropske skupnosti in posledično o opayovalni misiji, ki je pripomogla k realnejši sliki o razmerah v Sloveniji in s katero je slovenska oblast zelo dobro sodelovala. Ministrstvo za zunanje zadeve se je uspešno povežalo tudi s Centrom KVSE za preprečevanje konfliktov s sedežem na Dunaju. (Toplak, 2008, str. 142)

Slovenija je članica OZN postala 22. Maja 1992, skupaj z Bosno in Hercegovino ter s Hrvaško. (Toplak, 2008, str. 143)

8.2 Mednarodno priznanje Republike Slovenije 1992

Evropska skupnost je Slovenijo in Hrvaško priznala 15. januarja 1992. Po velikih diplomatskih naporih Slovenije v letu 1991 je s pomočjo priznavanja s strani Evropske skupnosti imela pot do mednarodnega priznanja na široko odprto. V letu 1992 je Republiko Slovenijo kot samostojno državo priznalo kar 94 držav. (Toplak, 2008, str. 143)

Nemčija kot prva (december 1991), drug je bil Vatikan (13. 1. 1992), nato članice Evropske skupnosti(z izjemo Grčije- 11. 4. 1992) , Avstrija, Kanada in Madžarska-15. 1. 1992, dan kasneje Argentina in Avstralija (16. 1. 1992), za tem Albanija (21. 1. 1992), ZDA (7. 4. 1992), Ruska federacija (14. 2. 1992) in nenazadnje Kitajska(27. 4. 1992). (Toplak, 2008, str. 143/44)

9 POSLEDICE OSAMOSVOJITVE

Slovenija je svoje predstavnike imenovala v več tujih državah in mednarodnih organizacijah, v Ljubljani pa so se v letu 1991 odprla (oz. je bilo njihovo odprtje napovedano po mednarodnem priznanju Slovenije) prva tuja predstavništva. Kljub temu da je večina držav skoraj do konca leta 1991 upoštevala gospodarske in finančne dogovore s SFRJ, je Sloveniji uspelo navezati tudi nekaj samostojnih gospodarskih stikov. Evropska skupnost je začela razlikovati med jugoslovanskimi republikami s sprejetjem različnih kompenzacijskih ukrepov za štiri kooperativne republike, med njimi tudi Slovenijo. Slovenska vlada je imela do prenehanja moratorija v gospodarstvu zvezane roke, četudi je že prej pospeševala izvoz s fleksibilnim oblikovanjem tečaja tujih valut, 8. oktobra 1991 pa je uvedla slovenski tolar kot uradno denarno enoto na ozemlju RS in na Banko Slovenije prenesla pristojnost vodenja tečajne politike. Oktobra je vlada sprejela še sistemski zakon o gospodarskih odnosih s tujino, ki naj bi Sloveniji olajšal samostojno vključevanje v mednarodne menjave. Ministrstvo za zunanje zadeve je od zveznih organov prevzelo izdajanje dovoljenj, potrebnih v zunanji trgovini in pri tujih vlagateljih. Slovenija je uvedla tudi samostojni devizni, posojilni, carinski in izvozno-uvozni sistem. Zaradi jugoslovanske gospodarske krize je v krizo zašlo tudi slovensko gospodarstvo. Številne države niso več zavarovale izvoznih poslov v Sloveniji in posledično je trgovanje s tujino postalo izključno gotovinsko. Avstrija, Nemčija in Italija so novembra 1991 delno obnovile zavarovanje izvoznih poslov. Jugoslavija je v trgovanju z Evropsko skupnostjo poprej uživala ugodnosti, ki so zdaj bile odvzete prav vsem njenim enotam, tudi Sloveniji. Enako so storile tudi ZDA, Švedska in Evropska cona proste trgovine (EFTA). (Toplak, 2008, str. 136)

Slovenija je v letu 1991 zato podpisala dvostranska sporazuma o sodelovanju (tudi gospodarskem) z Rusijo in Belorusijo, po vzoru pozitivnih praks prejšnjih jugoslovanskih sporazumov pa je podobne dogovore o sodelovanju pripravljala tudi s Češkoslovaško, Romunijo, Bolgarijo, Albanijo, Litvo in Poljsko. Slovenski predstavniki so v pogovorih z Evropsko skupnostjo dosegli kompromis, da se pogajanja o dvostranskem sporazumu o sodelovanju začnejo z majem 1992, ko bo sporazum s SFRJ potekel. (Toplak, 2008, str. 137)

10 DRUŽBENA ODGOVORNOST

V pobudi za boljšo vključitev tematike slovenske osamosvojitve v šolski sistem naj bi se sistem poučevanja te snovi spremenil in snov naj bi se obravnavala na začetku leta (in ne na koncu ko zanjo zmanjka časa).

Čeprav učni načrti že vključujejo vsebine o osamosvojitvi, moja anketa pokaže, da med dijaki in študenti obstaja pomanjkanje znanja in razumevanja pomena teh zgodovinskih dogodkov. S svojo raziskovalno nalogo, ki je vsebovala tudi anketiranje dijakov in študentov, sem želela prispevati k vpogledu v njihovo poznavanje osamosvojitve in dobiti vpogled, kako učinkovit glede te snovi je zdajšnji šolski sistem. Menim, da bi moral vsak, mlad in star, razumeti pomen osamosvojitve in njen vpliv na našo družbo danes.

11 ZAKLJUČEK IN SKLEPI

S pomočjo proučevanja literature in drugih razpoložljivih virov ter anketiranjem, sem lahko potrdila oz. zavrgla štiri hipoteze, ki sem si jih zastavila ob začetku raziskovalne poti.

JLA je proti novi slovenski vojski prvič nastopila oktobra 1990, ko je zasedla Republiški štab Teritorialne obrambe v Ljubljani. Drugi poskus je sledil 23. maja 1991 v učnem centru Pekre pri Mariboru, ko je poskušala priti do vojaških obveznikov. Slovenija je razglasila samostojnost 25. junija 1991, istega dne pa so oklepne in druge enote JLA začele oboroženo agresijo z namenom prevzema mejnih prehodov, pretrganja povezav Slovenije s svetom in razorožitve TO ter policije. Slovenske enote so se uprle in načrte JLA preprečile. Vojna je trajala od 26. junija do 7. julija 1991, ko je bila podpisana Brionska deklaracija. Ob koncu vojne je imela TO popoln nadzor nad ozemljem Slovenije. JLA je nato postopoma zapustila državo, zadnji vojak je Slovenijo zapustil 26. oktobra 1991. Ob začetku spopadov je imela TO okoli 16.000 mož, do konca vojne pa 35.000, pripadnikov slovenske Policije pa približno 10.000. Govora je o enotah, ki so bile oborožene pretežno z lažjim orožjem. JLA je izgubila najmanj 31 tankov, 22 oklepnih bojnih vozil, 172 transportnih vozil in 6 helikopterjev. Vojna je JLA terjala 45 mrtvih in 146 ranjenih, TO pa je zajela 4.693 pripadnikov JLA in 139 pripadnikov zvezne milice. Na slovenski strani je bilo žrtev manj, 19 mrtvih in 182 ranjenih. Prvo hipotezo: » Slovenska osamosvojitvev je potekala vseprej kot mirno« sem tako potrdila.

Slovenija je po osamosvojitvi svoje predstavnike imenovala v več tujih državah in mednarodnih organizacijah, v Ljubljani pa so se v letu 1991 odprla prva tuja predstavništva. Kljub temu da je večina držav skoraj do konca leta 1991 upoštevala gospodarske in finančne dogovore s SFRJ, je Sloveniji uspelo navezati tudi nekaj samostojnih gospodarskih stikov. Slovenska vlada je 8. oktobra 1991 uvedla slovenski tolar kot uradno denarno enoto na ozemlju RS in na Banko Slovenije prenesla pristojnost vodenja tečajne politike. Oktobra je vlada sprejela še sistemski zakon o gospodarskih odnosih s tujino, ki naj bi Sloveniji olajšal samostojno vključevanje v mednarodne menjave. Zaradi jugoslovanske gospodarske krize je v krizo zašlo tudi slovensko gospodarstvo. Številne države niso več zavarovale izvoznih poslov v Sloveniji in posledično je trgovanje s tujino postalo izključno gotovinsko. Slovenija je v letu 1991 zato podpisala dvostranska sporazuma o sodelovanju (tudi gospodarskem) z Rusijo in Belorusijo, po vzoru pozitivnih praks prejšnjih jugoslovanskih sporazumov pa je podobne dogovore o sodelovanju pripravljala tudi s drugimi državami. Tudi drugo hipotezo: » Slovenska osamosvojitvev je prinesla ogromno političnih, gospodarskih in drugih sprememb« sem potrdila.

Tudi tretjo hipotezo: » Dijaki in študentje so slabo seznanjeni z osnovnim potekom osamosvojitve in ne poznajo odgovorov na splošna vprašanja« sem potrdila. V splošnem lahko iz grafov razberemo, da so z odgovarjanjem na vprašanja imele probleme vse anketirane skupine, skupno kar 21,5% anketiranih sploh ne pozna letnice slovenske osamosvojitve. Iz grafov v prilogi lahko razberemo, da so na vprašanja zaprtih tipov povprečno najbolje odgovarjali prvi letniki, nato študenti, najslabše rezultate pa so imeli dijaki četrtih letnikov. Na vprašanje 2. je več kot polovica anketirancev odgovorila narobe, čeprav gre za eno izmed najosnovnejših vprašanj. Enako velja za vprašanje 5., na katerega je približno ena petina odgovorila narobe. Na vprašanja odprtega tipa so večinsko vsi anketirani odgovorili po smislu. Pri podrobnejših vprašanjih 3. in 6. pa so študentje večinoma odgovarjali bolje kot dijaki. Na vprašanje 4. pa so najbolje odgovarjali dijaki prvih letnikov, ki v šoli o osamosvojitvi sploh še niso govorili. Tako lahko četrto hipotezo: » Z odgovarjanjem na bolj podrobna vprašanja bodo dijaki imeli večje probleme kot študentje« potrdim, saj so na podrobnejša vprašanja 3., 4., in 6. v dveh od treh primerov študentje odgovarjali bolje. Vseeno pa je potrebno poudariti, da so celotno anketo pravilneje reševali dijaki.

12 VIRI IN LITERATURA

- Čepič, Z. (2005). Volitve aprila 1990. V J. Fischer (ur.), *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije. (1283—1290)* Mladinska knjiga; Inštitut za novejšo zgodovino.
- E-enciklopedija slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti. (2025). *Pogajanja in premirje*. <https://enciklopedija-osamosvojitve.si/clanek/pogajanja-in-premirje/>
- Generalštab Slovenske vojske. *Osamosvojitvena vojna*. <https://www.slovenskavojska.si/o-vojski/zgodovina/osamosvojitvena-vojna/>
- Repe, B. (2004). Slovenska osamosvojitve. *Zgodovina v šoli*, XIII(3-4), 12—20.
- Stiplovsšek, M. in Repe, B. (2004). *Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije (III. del: Osamosvojitve in mednarodno priznanje)*. Arhivsko društvo Slovenije. <http://hdl.handle.net/11686/9541>
- Švajncer, J. (1992). *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*. Prešernova družba.
- Toplak, C. (2008). Mednarodno priznanje Slovenije. V V. Prebilič in D. Guštin (ur.), *Osamosvojitve Slovenije: priročnik za učitelje osnovnih in srednjih šol*. (131—147) Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Valič, A. (2008). Demos v procesu demokratizacije in osamosvojitve. V V. Prebilič in D. Guštin (ur.), *Osamosvojitve Slovenije: priročnik za učitelje osnovnih in srednjih šol*. (55—77) Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Vodopivec, P. (2005). Zasuk v slovenski politiki – proces proti četverici. V J. Fischer (ur.), *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije. (1188—1191)* Mladinska knjiga; Inštitut za novejšo zgodovino.

PRILOGE

V sklopu raziskovalne naloge sem izvedla tudi anketo o poznavanju dejstev slovenske osamosvojitve, ki jo je rešilo 53 dijakov prvih letnikov in 45 dijakov drugih letnikov II. gimnazije Maribor ter 38 študentov Filozofske fakultete v Mariboru. Na naslednjih straneh lahko vidite analizo vsake anketirane skupine posebej oz. njihovo primerjavo na koncu pa še grafe vseh anketirancev skupaj.

Pri odgovorih na 7. In 8. Vprašanje sem povzela bistvo odgovorov, saj so ti bili zapisani v najrazličnejših oblikah.

Za natečaj Mladi za napredek Maribor pišem raziskovalno nalogo, ki bo vsebovala tudi anketo. Prosim če si vzameš 5 minut in odgovoriš na spodnja vprašanja. Hvala!

1. Katerega leta je Slovenija postala samostojna država?
 - a) 1989
 - b) 1991
 - c) 2004

2. Kateri datum je uradno zaznamoval razglasitev slovenske samostojnosti?
 - a) 25. junij
 - b) 26. december
 - c) 24. junij

3. Kdaj je Slovenija dosegla mednarodno samostojnost kot neodvisna država?
 - a) 2. marec 2006
 - b) 23. december 1991
 - c) 15. januar 1992

4. Kdo je bil predsednik Slovenije v času osamosvajanja?
 - a) Janez Stanovnik
 - b) Lojze Peterle
 - c) Milan Kučan

5. Kdaj praznujemo v Sloveniji dan državnosti?
 - a) 26. december
 - b) 25. junij
 - c) 23. december

6. Katerega leta smo v Slovenij sprejeli ustavo?
 - a) 23. 12. 1991
 - b) 23. 12. 1992
 - c) 23. 12. 1993

7. Kakšna je bila vloga/pomen plebiscita decembra 1990 pri osamosvojitvi Slovenije?

8. Ob razglasitvi slovenske neodvisnosti sta se na slovenskem ozemlju nahajali dva oboroženi sili: enote JLA (Jugoslovanske ljudske armade) in slovenske oborožene sile, sestavljene iz TO (Teritorialna obramba) in policije. Začela se je vojna. Kako dolgo je trajala osamosvojitvena vojna za Slovenijo (navedi število dni)?

Priloga 1: Anketni vprašalnik

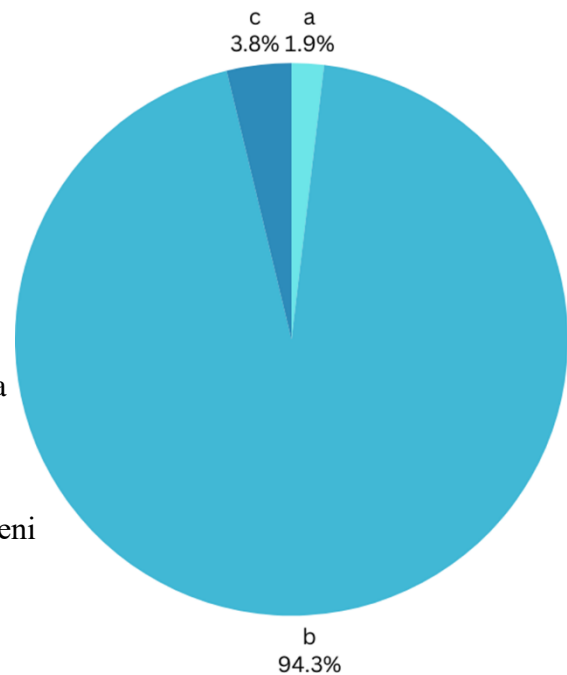
1. Katerega leta je Slovenija postala samostojna država?

a) 1989

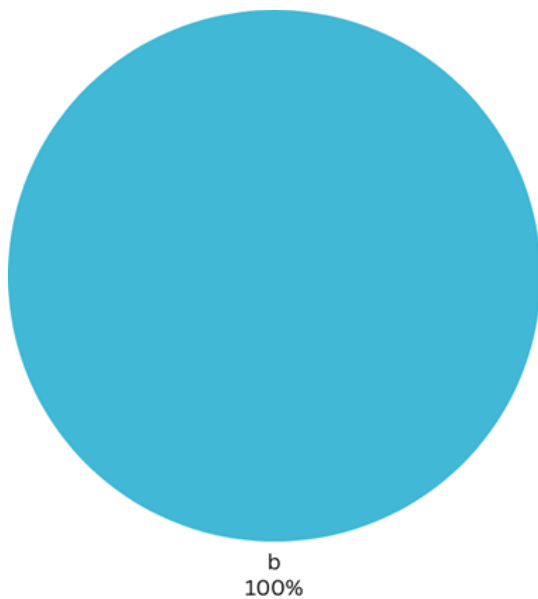
b) 1991

c) 2004

Prvi graf nam pokaže, da skupno kar 5,7 % anketiranih dijakov prvih letnikov ne pozna niti leta slovenske osamosvojitve. Iz tega lahko sklepamo, da otroci v osnovnih šolah niso seznanjeni niti z osnovnimi dejstvi osamosvojitve.

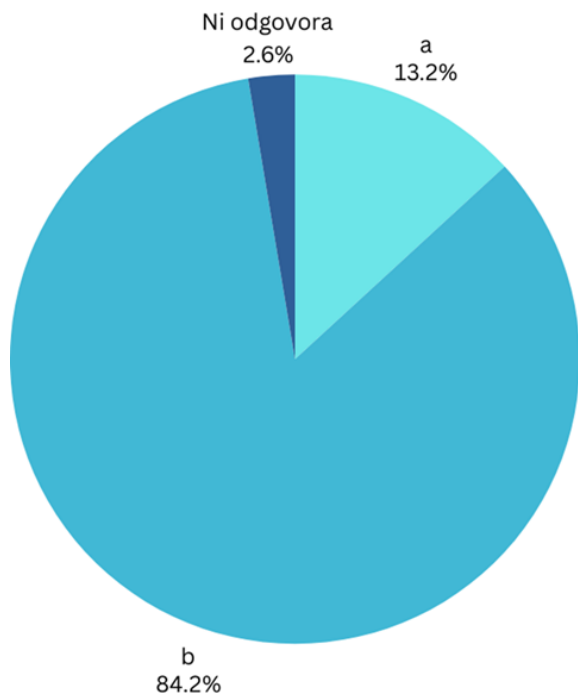

Priloga 2: Graf odgovorov na vprašanje 1 (1. letniki)

Drugi graf prikazuje, da vsi anketirani dijaki četrtil letnikov poznajo letnico slovenske osamosvojitve. Iz tega lahko sklepamo da so se to naučili oz. spoznali v srednji šoli oz. nedolgo nazaj.

Priloga 3: Graf odgovorov na vprašanje 1 (4. letniki)

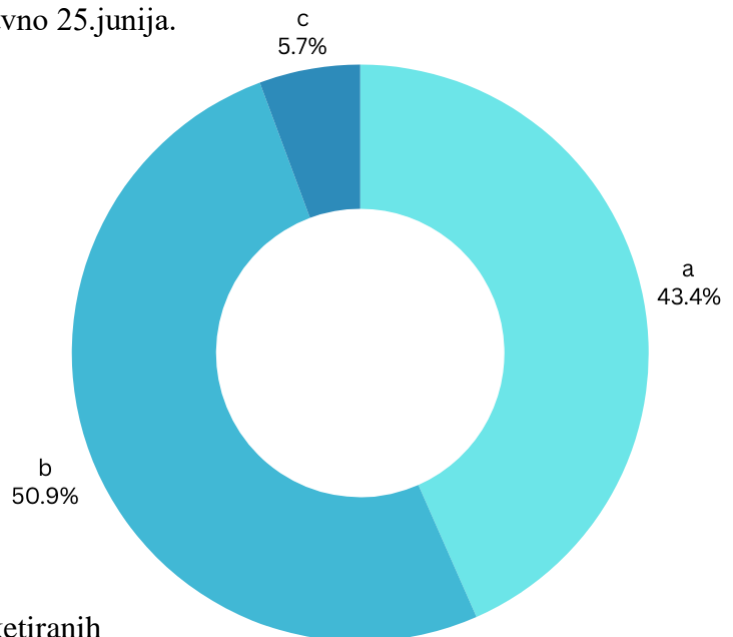
Tretji graf prikazuje, da skupno 15,8 % anketiranih študentov ne ve, kdaj se je Slovenija osamosvojila. Iz tega lahko sklepamo, da znanje ki so ga dijaki pridobili v srednji šoli ni bilo dovolj preverjeno ali poudarjeno .

Priloga 4: Graf odgovorov na vprašanje 1 (študenti)

2. Kateri datum je uradno zaznamoval razglasitev slovenske samostojnosti?

- a) 25. junij
- b) 26. december
- c) 24. junij

Graf nam pokaže, da skupno 56,6 % anketiranih dijakov prvih letnikov ne pozna točnega datuma razglasitve slovenske samostojnosti. Iz tega lahko sklepamo, da otroci v osnovnih šolah niso seznanjeni niti z osnovnimi dejstvi osamosvojitve in da v prvem letniku srednje šole ne vedo zakaj praznujemo dan državnosti ravno 25.junija.

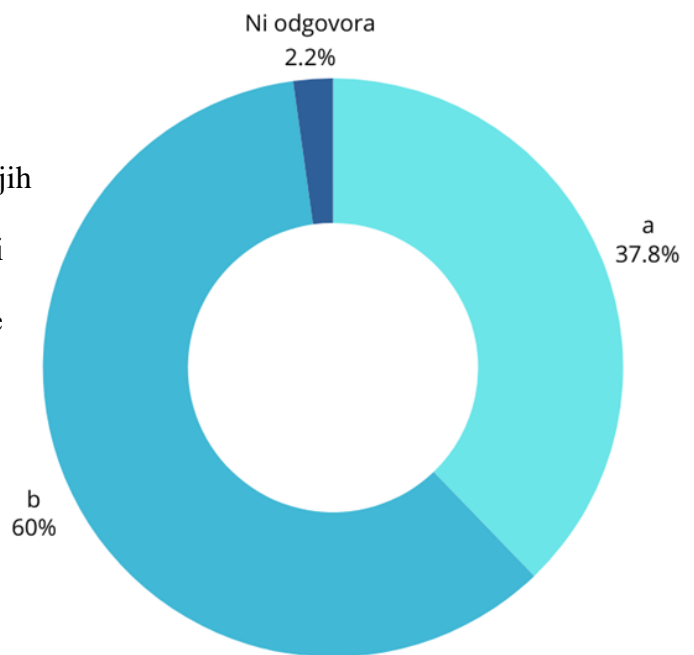

Priloga 5: Graf odgovorov na vprašanje 2 (prvi letniki)

Graf nam pokaže, da skupno 62,2 % anketiranih

dijakov četrtil letnikov ne pozna točnega datuma razglasitve slovenske samostojnosti.

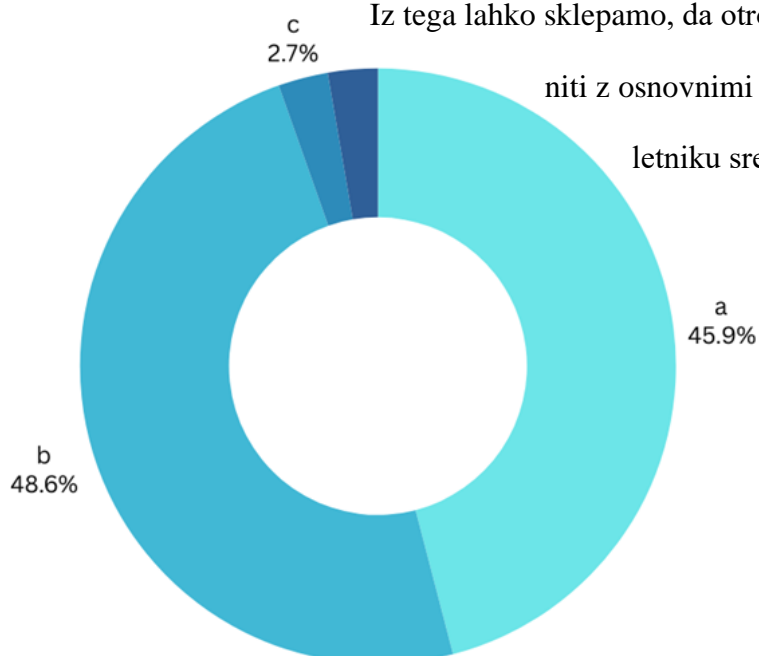
Iz tega lahko sklepamo, da otroci tudi v srednjih šolah niso seznanjeni niti z osnovnimi dejstvi osamosvojitve in da ob koncu srednje šole ne vedo zakaj praznujemo dan državnosti ravno 25.junija.

Priloga 6: Graf odgovorov na vprašanje 2 (četrti letniki)

Graf nam pokaže, da skupno 54,1 % anketiranih študentov ne pozna točnega datuma razglasitve slovenske samostojnosti.

Iz tega lahko sklepamo, da otroci v osnovnih šolah niso seznanjeni niti z osnovnimi dejstvi osamosvojitve in da v prvem letniku srednje šole ne vedo zakaj praznujemo dan državnosti ravno 25.junija

Priloga 7: Graf odgovorov na vprašanje 2 (študenti)

3. Kdaj je Slovenija dosegla mednarodno samostojnost kot neodvisna država?

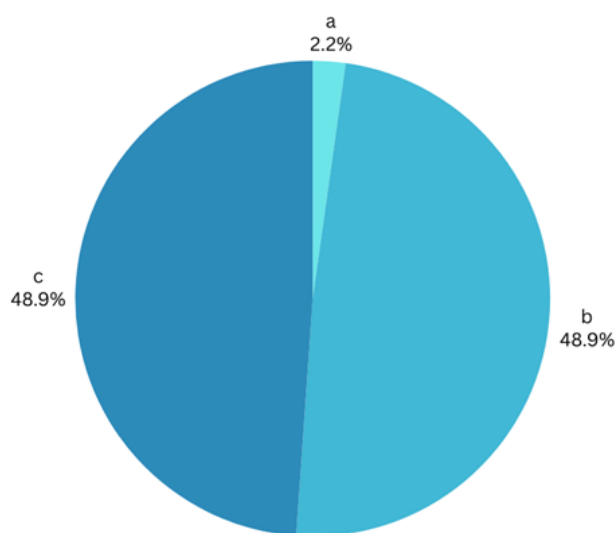
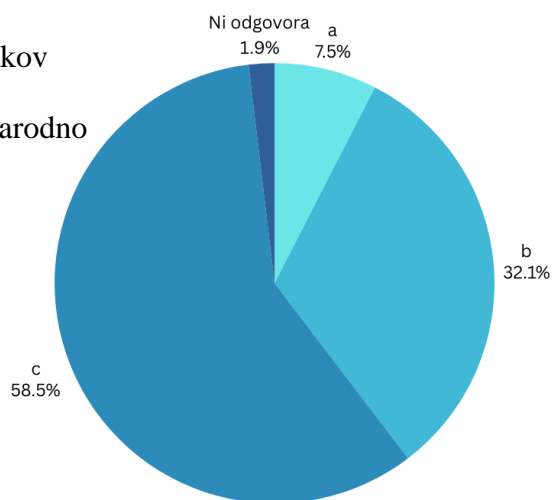
a) 2. marec 2006

b) 23. december 1991

c) 15. januar 1992

Graf nam pokaže, da skupno 41,5 % anketiranih dijakov prvih letnikov ne ve, kdaj je Slovenija dosegla mednarodno samostojnost in bila sprejeta kot neodvisna država.

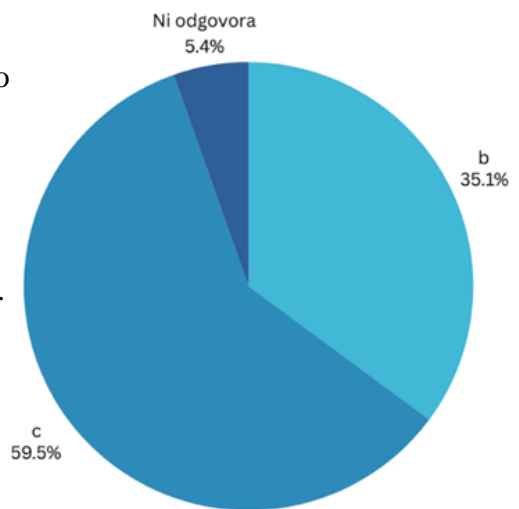
Priloga 8: Graf odgovorov na vprašanje 3 (prvi letniki)

Graf nam pokaže, da skupno 51,2 % anketiranih dijakov četrtyh letnikov ne ve, kdaj je Slovenija postala samostojna tudi v mednarodnem vidiku. Vseeno pa lahko iz manjšanja napačnih odgovorov sklepamo, da so se to naučili v srednji šoli.

Priloga 9: Graf odgovorov na vprašanje 3 (četrty letniki)

Graf prikazuje, da skupno 40,5 % anketiranih študentov ne ve, kdaj je Slovenija dosegla mednarodno samostojnost in bila sprejeta kot neodvisna država. Po ponovnem narastu številke nepravilnih odgovorov lahko sklepamo, da se je informacija hitro pozabila oz. morda ni bila na vseh srednjih šolah predelana.

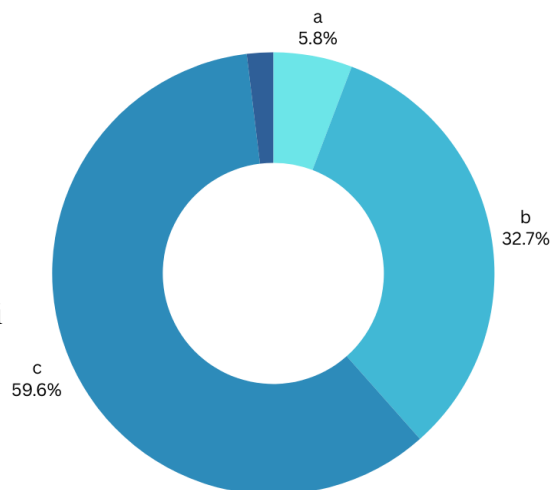

Priloga 10: Graf odgovorov na vprašanje 3 (študenti)

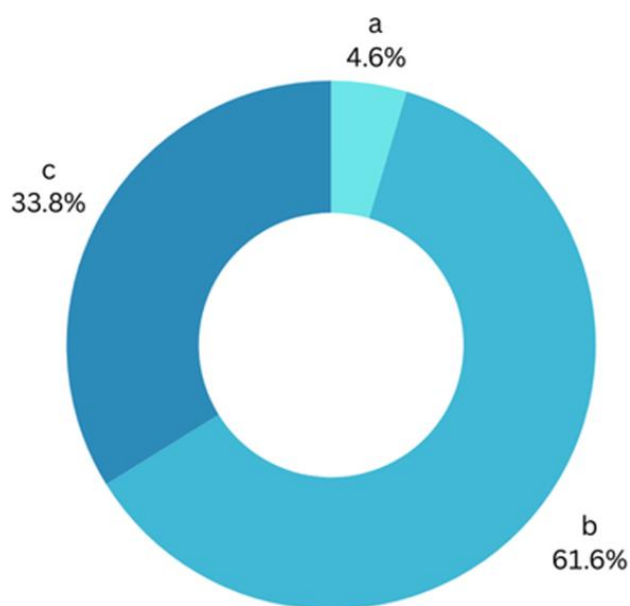
4. Kdo je bil predsednik Slovenije v času osamosvajanja?

- a) Janez Stanovnik
- b) Lojze Peterle
- c) Milan Kučan

Graf nam pokaže, da skupno 40,4 % anketiranih dijakov prvih letnikov ne ve, kdo je bil slovenski predsednik v času osamosvajanja.

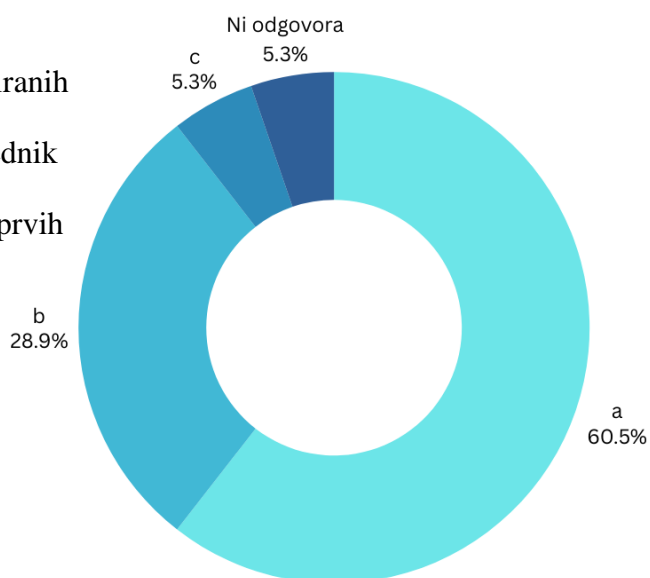
Priloga 11: Graf odgovorov na vprašanje 4 (prvi letniki)

Graf nam pokaže, da skupno 66,2 % anketiranih dijakov četrtil letnikov ne ve, kdo je bil slovenski predsednik v času osamosvajanja. Sklepamo lahko, da so se to naučili v srednji šoli.

Priloga 12: Graf odgovorov na vprašanje 4 (četrti letniki)

Graf nam pokaže, da skupno 94,7 % anketiranih študentov ne ve, kdo je bil slovenski predsednik v času osamosvajanja. V primerjavi z dijaki prvih letnikov še manj študentov odgovor pozna.

Priloga 13: Graf odgovorov na vprašanje 4 (študenti)

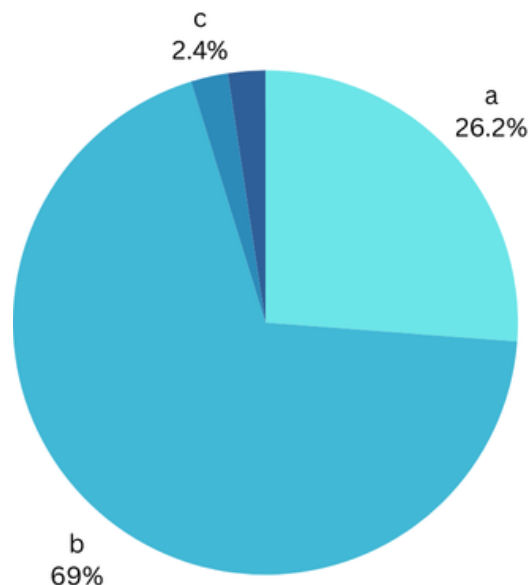
5. Kdaj praznujemo v Sloveniji dan državnosti?

a) 26. december

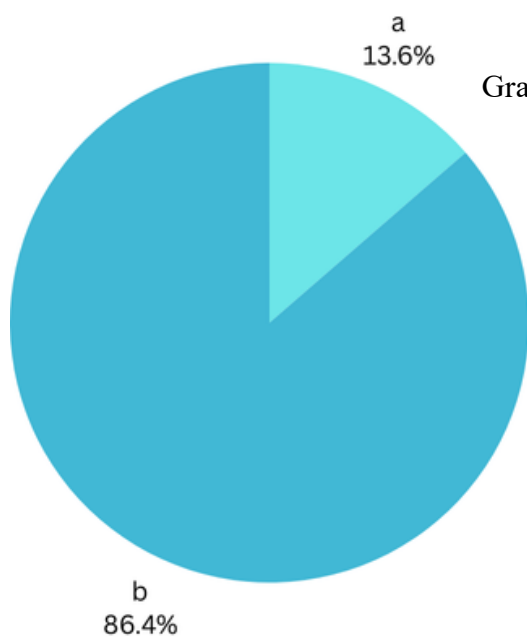
b) 25. junij

c) 23. December

Graf nam pokaže, da skupno 31,0 % anketiranih dijakov prvih letnikov ne pozna datuma dneva državnosti. Iz tega lahko sklepamo, da otroci oz. mladostniki ne vedo kdaj praznujemo dan državnosti in zakaj imajo 25. junija dneva prost dan.

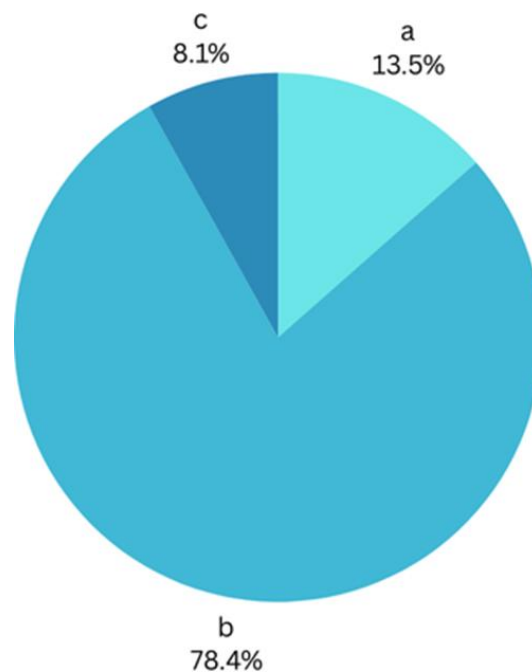
Priloga 14: Graf odgovorov na vprašanje 5 (prvi letniki)

Graf nam pokaže, da skupno 13,6 % anketiranih dijakov četrtih letnikov ne pozna datuma dneva državnosti. Iz tega lahko sklepamo, da vsi dijaki tudi v srednjih šolah ne vedo kdaj praznujemo dan državnosti in zakaj ravno 25. junija, nekaj pa jih je to znanje pridobilo.

Priloga 15: Graf odgovorov na vprašanje 5 (četrti letniki)

Graf prikazuje, da skupno 21,6 % anketiranih študentov ne ve, kdaj se v Sloveniji praznuje dan državnosti oz. kaj 25. junij zaznamuje.

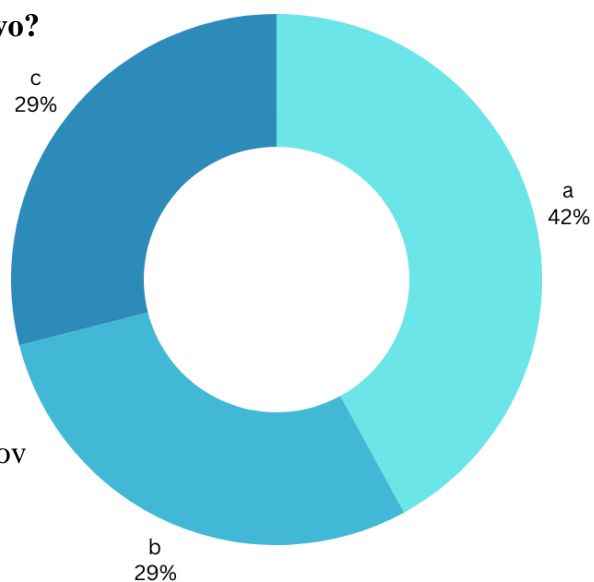
Priloga 16: Graf odgovorov na vprašanje 5 (študenti)

6. Katerega leta smo v Slovenij sprejeli ustavo?

a) 23. 12. 1991

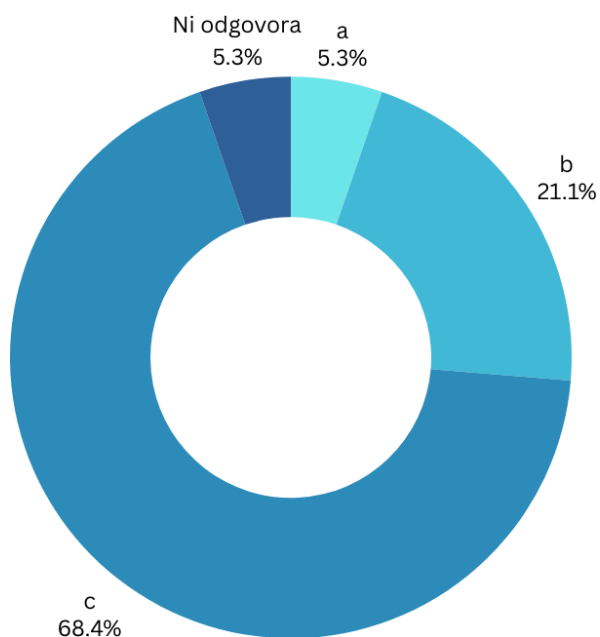
b) 23. 12. 1992

c) 23. 12. 1993

Graf prikazuje, da le 42 % dijakov prvih letnikov pozna letnico sprejetja slovenske ustave.

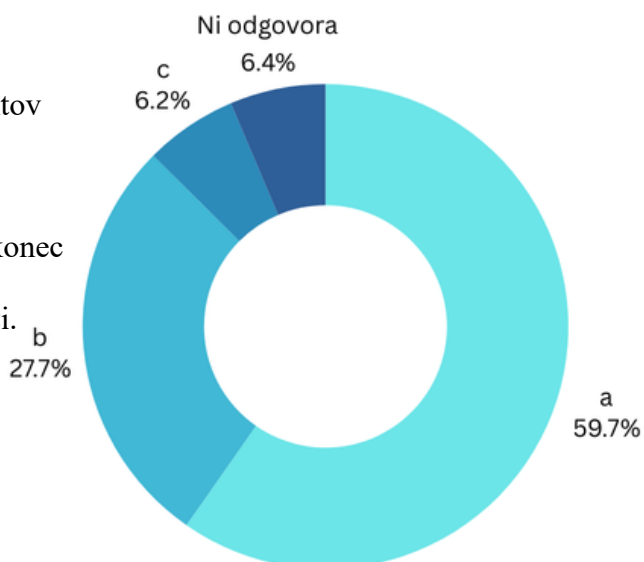
Priloga 17: Graf odgovorov na vprašanje 6 (prvi letniki)

Graf prikazuje, da samo 5,3 % dijakov četrtyh letnikov pozna letnico sprejetja slovenske ustave. Torej še manj kot dijakov prvih letnikov.

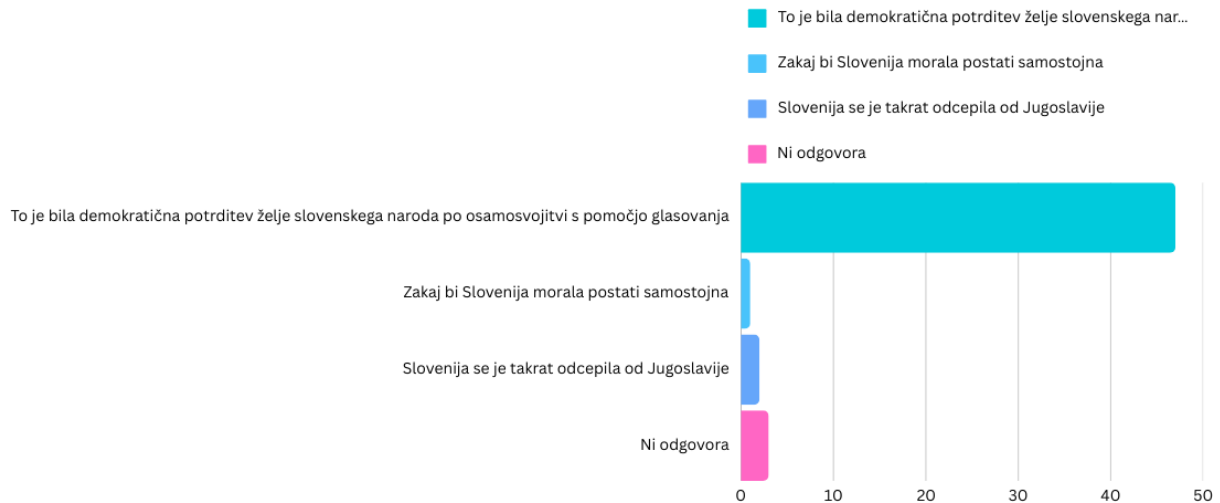
Priloga 18: Graf odgovorov na vprašanje 6 (četrty letniki)

Naslednji graf prikazuje, da 59,7 % študentov pozna letnico sprejetja slovenske ustave. Torej lahko sklepamo, da so se to naučili konec četrtega letnika srednje šole, ali na univerzi.

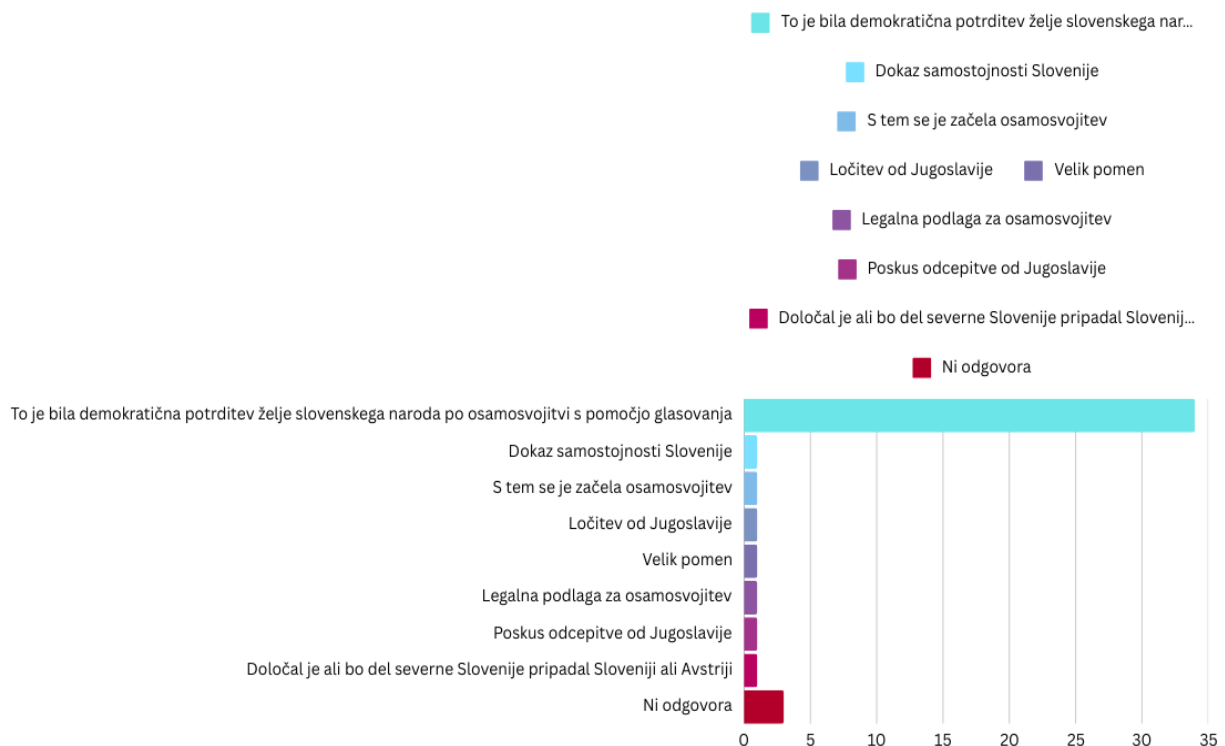
Priloga 19: Graf odgovorov na vprašanje 6 (študenti)

7. Kakšna je bila vloga/pomen plebiscita decembra 1990 pri osamosvojitvi Slovenije?

Priloga 20: Graf odgovorov na vprašanje 7 (prvi letniki)

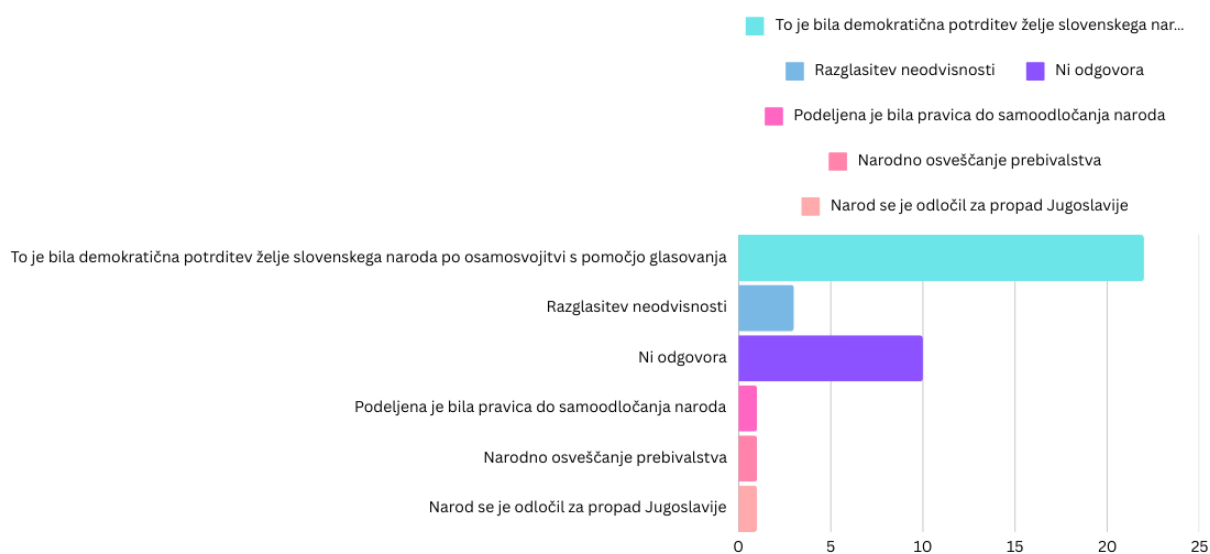
Graf pokaže, da velika večina dijakov prvih letnikov razume pomen plebiscita. Skoraj vsi pa vedo, da se je odločalo o slovenski samostojnosti, ne pa točno kaj.

Priloga 21: Graf odgovorov na vprašanje 7 (četrti letniki)

Ponovno lahko vidimo, da dijaki (tokrat četrth letnikov) v veliki večini poznajo pomen plebiscita ob slovenski osamosvojitvi.

Priloga 22: Graf odgovorov na vprašanje 7 (študenti)

Spet lahko vidimo, datudi študenti vsaj večinsko poznajo pomen plebiscita ob slovenski osamosvojitvi, vseeno pa je na vprašanje pravilno odgovorilo več dijakov kot študentov.

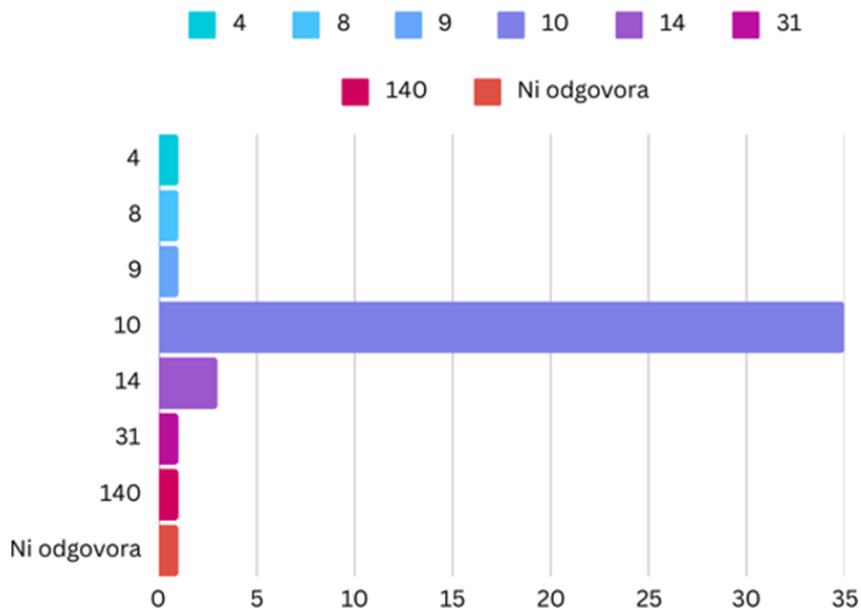
8. Ob razglasitvi slovenske neodvisnosti sta se na slovenskem ozemlju nahajali dva oboroženi sili: enote JLA (Jugoslovanske ljudske armade) in slovenske oborožene sile, sestavljene iz TO (Teritorialna obramba) in policije. Začela se je vojna. Kako dolgo je trajala osamosvojitvena vojna za Slovenijo (navedi število dni)?

Priloga 23: Graf odgovorov na vprašanje 8

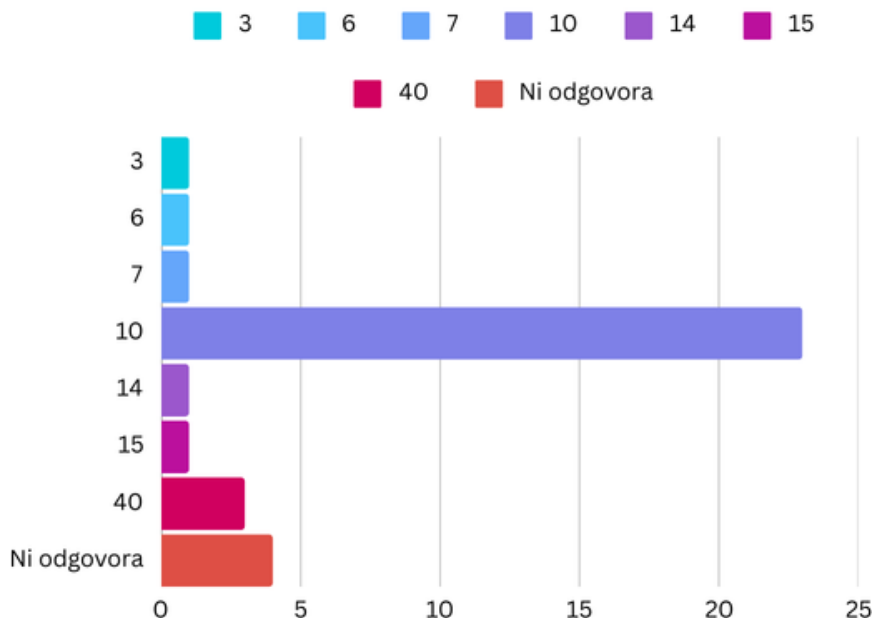
(prvi letniki)

Priloga 24: Graf odgovorov na vprašanje 8 (četrti letniki)

Večina dijakov četrtil letnikov je na vprašanje odgovorila pravilno, iz tega lahko sklepamo, da poznajo neka osnovna dejstva vojne za samostojno Slovenijo in da se ta ne pozabijo tako hitro kot ostala.

Priloga 25: Graf odgovorov na vprašanje 8 (študenti)

Tudi velika večina študentov je na vprašanje odgovorila pravilno, kar ponovno kaže na vsaj osnovno poznavanje desetdnevne vojne za Slovenijo.